

Nonresponsanalyse van het AVO 2007

Annemieke Luiten en Koos Arts

Publicatiedatum CBS-website: 2 juni 2010

Verklaring van tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
**	= nader voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2008–2009	= 2008 tot en met 2009
2008/2009	= het gemiddelde over de jaren 2008 tot en met 2009
2008/'09	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2008 en eindigend in 2009
2006/'07–2008/'09	= oogstjaar, boekjaar enz., 2006/'07 tot en met 2008/'09

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312
2492 JP Den Haag

Prepress

Centraal Bureau voor de Statistiek - Grafimedia

Omslag

TelDesign, Rotterdam

Inlichtingen

Tel. (088) 570 70 70
Fax (070) 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl
Fax (045) 570 62 68

Internet

www.cbs.nl

ISSN: 1877-3028

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2010.
Verveelvoudiging is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
2. AVO 2007, onderzoek en veldwerk	8
3. Nonresponsanalyse	14
3.1 Inleiding	14
3.2 Respons, contact en coöperatie naar achtergrondkenmerken	16
4. Contactpogingen en bereikbaarheid, respons en weigering	29
4.1 Contactpogingen	29
4.2 Bereikbaarheid en coöperatie	34
4.3 Reden weigering	35
4.4 Het meten van weerstand tegen deelname aan survey-onderzoek	37
5. Representativiteitsanalyse en weging	39
5.1 Representativiteitsanalyse	39
5.2 Weging	44
6. Conclusies	46
7. Referenties	48
Bijlage 1. Steekproef- en bezoekenverantwoording	50

Samenvatting

In deze nota wordt een analyse beschreven van de (non)respons bij het Aanvullend Voorzieningen Onderzoek (AVO) van 2007, waarvan het veldwerk is uitgevoerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Er wordt een overzicht gegeven van de respons van verschillende groepen in de samenleving, uitgesplitst naar de mate waarin met deze groepen contact wordt gemaakt en de mate waarin mensen in deze groepen bereid zijn mee te doen met het onderzoek.

De nonresponsanalyse werd mogelijk door alle steekprofeenheden te koppelen aan registerinformatie die het CBS ter beschikking heeft. Zo was ook voor niet responderende huishoudens informatie bekend over bijvoorbeeld etnische achtergrond, samenstelling van het huishouden, werksituatie, ontvangen uitkeringen en de leeftijd van het oudste lid van de huishoudkern.

Achtereenvolgens worden overzichten gegeven van de responscijfers per groep, bivariate toetsen van de samenhang van achtergrondkenmerken en respons, contact en coöperatie, en multivariate toetsen waarin wordt bekeken of de samenhang tussen respons en achtergrondkenmerken in stand blijft als wordt gecontroleerd voor andere kenmerken. Er wordt beschreven in welke mate de uiteindelijke respons een representatieve afspiegeling is van de getrokken steekproef. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de zogenaamde R-indicator. Dit is een nieuwe manier om, aanvullend op het responscijfer, een oordeel te geven over de kwaliteit van de behaalde respons.

Het veldwerk van het AVO van 2007 werd op een andere manier uitgevoerd dan het veldwerk in de onderzoeken van 1999 en 2003. Zo werd gebruik gemaakt van onconditionele incentives met het doel het aantal weigeringen zo laag mogelijk te houden. In tegenstelling tot de twee vorige onderzoeken werd echter geen gebruik gemaakt van weigeringsconversie. Huishoudens die weigerden werden dus niet nogmaals benaderd in een poging ze alsnog over te halen. Dit verschil in veldwerkstrategie had invloed op de vergelijkbaarheid van de gegevens.

De analyses tonen aan dat met de gebruikte achtergrondkenmerken het patroon met betrekking tot noncontact redelijk kan worden voorspeld. Het feit dat noncontact voorspelbaar is en er dus specifieke groepen niet worden bereikt, geeft aan dat noncontact een mogelijke bron van vertekening is. Ook te voorspellen is welke groepen minder vertegenwoordigd zijn omdat ze niet kunnen deelnemen door taalproblemen dan wel ziekte. Ook dit is een bron van vertekening, omdat deze groepen mogelijk een specifiek beroep zullen doen op voorzieningen. Wie wel of niet weigert bleek echter nauwelijks te voorspellen. Vertekening door noncoöperatie is bij het AVO niet aangetoond. Dit is bevredigend, omdat weigeringen het overgrote deel uitmaken van de nonrespons. De enige variabele in de analyse die voorzieningengebruik meet voor zowel responderende als niet respon-

derende huishoudens, ontvangen uitkeringen, bleek in multivariate analyses geen samenhang te vertonen met coöperatie. Dit is een indicatie dat het AVO succesvol kan worden gewogen met de beschikbare kenmerken. De nota eindigt met de aanbeveling het gebruikte weegmodel in de toekomst uit te breiden met het huishoudensinkomen.

1. Inleiding

In 2007 heeft het CBS het Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek (AVO) uitgevoerd voor het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Net als bij de onderzoeken naar het aanvullend voorzieningengebruik van 1999 en 2003 (SCP, 2008), is ook ditmaal een nonresponsanalyse uitgevoerd. Het doel van een dergelijke analyse is te onderzoeken in hoeverre respondenten afwijken van nonrespondenten en hoe groot het risico op vertekening van de resultaten is als gevolg hiervan. De nonresponsanalyse van het AVO van 2007 wijkt op een aantal punten af van eerdere analyses. In de eerdere analyses (SCP, 2008) werd informatie over noncontacten afgeleid door ‘snelle’ respondenten te vergelijken met respondenten die een groter aantal benaderingen nodig hebben. Het idee daarachter is dat mensen die een groot aantal benaderingen nodig hebben, lijken op degenen die niet worden bereikt. Informatie over weigeraars werd afgeleid door mensen die meteen meedoen te vergelijken met mensen die pas meedoen na een zogenaamde weigeringsconversie. Ook hier werd uitgegaan van het idee dat mensen die in tweede instantie meedoen, lijken op mensen die helemaal niet meedoen. In de huidige analyse wordt informatie over nonrespondenten verkregen door koppeling van registerinformatie uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) en het Sociaal Statistisch Bestand (SSB; Arts en Hoogteijling, 2002). Door deze koppeling is ook van nonrespondenten informatie beschikbaar over bijvoorbeeld huishoudenssamenstelling, etnische achtergrond en inkomen.

Het tweede verschil in de manier waarop de analyse is uitgevoerd ten opzichte van eerdere analyses, is dat niet is gewerkt met één persoon uit het huishouden, maar met een aggregaat van de huishoudkern. De analyses van 1999 en 2003 zijn uitgevoerd op de eerste respondent in het huishouden. In deze notitie wordt de nonresponsanalyse uitgevoerd door niet responderende met responderende huishoudens te vergelijken. Van niet responderende huishoudens is echter niet bekend wie de eerste respondent zou zijn geweest, zodat een dergelijke analyse niet kan worden gebaseerd op kenmerken van deze eerste respondent. Door te werken met een aggregaat is de samenstelling van het huishouden onderdeel van de analyse.

Ondanks deze methodeverschillen is getracht zoveel mogelijk eerdere analyses te herhalen. De analyses zijn verder aangevuld met gegevens over contact, coöperatie en respons naar achtergrondkenmerken en een analyse van de representativiteit van de respons ten opzichte van de uitgezette steekproef. Er is gebruik gemaakt van een nieuwe methode om inzicht te krijgen in de representativiteit, waarbij de kwaliteit van de respons wordt uitgedrukt in zogenaamde R-indicatoren. Deze methode is ontwikkeld in het onderzoeksproject Representativity Indicators for

Survey Quality (RISQ). Het RISQ-project, gefinancierd door het Europese 7th Framework Program (FP7), is een gezamenlijk onderzoeksprogramma van de Nationale Statistische Instituten van Nederland, Noorwegen en Slovenië, en de universiteiten van Leuven en Southampton. De indicatoren meten de mate waarin de respondenten in een survey lijken op de totale steekproef. Als dit het geval is, dan wordt de respons representatief genoemd. Partiële R-indicatoren geven aan welke specifieke groepen over- dan wel ondervertegenwoordigd zijn in de respons.

De inhoud van deze notitie is als volgt. In paragraaf 2 wordt de opzet van het AVO 2007 beschreven en wordt ingegaan op de wijze waarop het veldwerk is uitgevoerd. Daarna wordt een overzicht gegeven van de totale respons en de verschillende nonresponscategorieën. In paragraaf 3 worden samenhangen beschreven tussen respons, contact en coöperatie enerzijds en achtergrondkenmerken anderzijds, zowel bivariaat als multivariaat. Paragraaf 4 behandelt de relatie van de verschillende contactpogingen met respons, contact en coöperatie. Ook wordt ingegaan op de bijdrage van de verschillende contactpogingen aan de verdeling van enkele doelvariabelen van het onderzoek. Tot slot komen redenen van weigering aan bod.

De nonresponsanalyse in de paragrafen 3 en 4 is uitgevoerd op de (non)respons van de huishoudensinterviews. In paragraaf 5 wordt een representativiteitsanalyse aan de hand van de hierboven beschreven R-indicatoren gedaan. Daarin is tevens geanalyseerd in hoeverre de respons op de schriftelijke vragenlijsten afwijkt van die van het CAPI-deel. Vervolgens wordt kort het effect van de weging op enkele doelvariabelen beschreven. Paragraaf 6 tot slot bevat conclusies die uit deze nonresponsanalyse kunnen worden getrokken.

2. AVO 2007, onderzoek en veldwerk

Het Aanvullend Voorzieningengebruikonderzoek (AVO) heeft als doel het verkrijgen van inzicht in de mate waarin huishoudens en personen van 6 jaar en ouder binnen deze huishoudens gebruik maken van sociale en culturele voorzieningen van uiteenlopende aard. Het onderzoek werd voor het eerst uitgevoerd in 1979 en is daarna elke vier jaar herhaald. Vanaf 1995 is het onderzoek uitgevoerd door onderzoeksbureau GfK Panel Services Benelux. In 2007 zijn de gegevens verzameld door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Voor het onderzoek van 2007 is een aselechte, landelijk gespreide steekproef van adressen getrokken uit de Gemeentelijke Basisadministratie. De waarneem eenheid was het huishouden. Als er meer dan één particulier huishouden op een adres bleek te wonen, zijn alle huishoudens met een maximum van drie benaderd voor een interview. Wanneer er meer dan drie huishoudens woonden op een adres werden er drie random geselecteerd. Het veldwerk vond plaats in de maanden september tot en met december 2007. Het onderzoek kende twee fases. De eerste fase betrof het afnemen van een huishoudensvragenlijst die werd beantwoord door iemand uit de huishoudkern (het hoofd van het huishouden of de partner). Deze vragenlijst werd door interviewers face-to-face afgenomen met behulp van een vragenlijst op de laptop van de interviewers (Computer Assisted Personal Interviewing, CAPI). In deze fase is tevens geworven voor de tweede fase van het onderzoek, waarin ieder lid van het huishouden van 6 jaar of ouder werd verzocht een schriftelijke vragenlijst in te vullen. Er zijn twee schriftelijke vragenlijsten gebruikt: een vragenlijst voor personen in de leeftijd van 6 tot en met 15 jaar en een voor personen van 16 jaar of ouder.

Omdat het voor kon komen dat een respondent tijdens het face-to-face interview niet direct alle gevraagde informatie voorhanden had, kon de interviewer een zogenaamd navraagformulier achterlaten. Hierop kon de respondent de ontbrekende informatie invullen. Daarnaast is bij de huishoudens een schriftelijke vermogensvragenlijst achtergelaten. De interviewers maakten een afspraak met de respondenten om de ingevulde schriftelijke vragenlijsten ongeveer een week na het face-to-face interview op te halen. Deze zogenoemde ophaalbezoeken zijn door de interviewers apart verantwoord.

Om huishoudens te stimuleren aan het onderzoek deel te nemen kreeg elk huishouden uit de steekproef, dus ook eventuele nonrespondenten, een ‘incentive’ van tien postzegels. Deze waren bijgesloten bij de brief die huishoudens kregen om het onderzoek aan te kondigen. Huishoudens die toezegden mee te werken aan de tweede fase van het onderzoek kregen daarnaast nog eens tien

euro. Zij konden kiezen uit een zogenaamde Iris-cheque ter waarde van tien euro of een usb-stick van dezelfde waarde.

De interviewers zijn schriftelijk geïnstrueerd (door middel van een handleiding), met uitzondering van de interviewers die minder dan anderhalf jaar ervaring hadden. Zij hebben een mondelinge instructie gekregen. Daarnaast is aandacht besteed aan het onderzoek tijdens het maandelijkse werkoverleg van de interviewers en hun regiomanager.

De benadering van de huishoudens voor het face-to-face gedeelte vond plaats op de manier die het CBS standaard hanteert. Deze benaderingsstrategie houdt in dat:

- interviewers de aanschrijfbrief drie à vier dagen voor het geplande eerste bezoek aan een adres versturen,
- een van de eerste twee bezoeken aan een adres op een voorkeurstijdstip wordt afgelegd; dat wil zeggen na 17.00 uur of in het weekend,
- het eerste bezoek in de eerste helft van de veldwerkperiode moet vallen,
- noncontacten zes maal bezocht worden. Een zevende bezoek is toegestaan als in het zesde bezoek een afspraak is gemaakt. Telefonische contacten zijn toegestaan boven de zes bezoeken.
- de eerste drie contactpogingen face-to-face moeten zijn. Daarna mag geprobeerd worden telefonisch contact op te nemen.
- bezoeken gespreid moeten worden over dagdelen en dagen en
- na elk van de eerste drie bezoeken een bezoekkaartje wordt achtergelaten wanneer geen contact is gemaakt. Op het kaartje na het eerste bezoek staat dat een interviewer van het CBS is langs geweest, op het kaartje na het tweede bezoek staat het telefoonnummer van de helpdesk van het CBS en op het kaartje na het derde bezoek staat ook het telefoonnummer van de interviewer. Op dit laatste kaartje doet de interviewer tevens een voorstel voor een bezoektijd.

De adressen werden over de interviewers verdeeld in maandelijkse porties. Bezoeken en contactpogingen werden door de interviewers bijgehouden in de elektronische bezoekenverantwoording die een integraal deel is van elke CAPI-vragenlijst van het CBS. Deze bezoekenverantwoording (zie bijlage 1) lijkt sterk op de schriftelijke bezoekenverantwoording die voor het AVO 2003 (SCP, 2008) is ontwikkeld.

Bij veldwerk dat door het CBS wordt uitgevoerd is het niet gebruikelijk om onderzoekspersonen die weigeren, opnieuw te benaderen. CBS-interviewers worden geïnstrueerd sommige weerleggingen van respondenten niet als weigering te accepteren en zich terug te trekken als ze een weigering aan voelen komen. Als een weigering echter eenmaal expliciet is uitgesproken, wordt niet

geprobeerd de weigeraar op een later tijdstip nog op andere gedachten te brengen, een werkwijze die wel voor het AVO in 1995, 1999 en 2003 is gehanteerd.

In tabel 2.1 wordt een overzicht gegeven van de behaalde respons¹. De responseenheden voor het AVO zijn huishoudens en geen personen. Er zijn 10.861 adressen uitgezet, waarvan er 520 (4,8 procent) na bezoek geen woonadres bleken te zijn. Het ging bijvoorbeeld om leegstand en winkelpanden. In totaal werden 474 adressen niet in behandeling genomen, waarvan 143 geheel onbehandeld of gedeeltelijk behandeld werden teruggestuurd door de interviewer, bijvoorbeeld als gevolg van ziekte. In deze gevallen is het niet gelukt tijdig vervangende interviewcapaciteit te vinden. Bij 328 adressen kon niet worden geïnterviewd omdat de bewoners onvoldoende Nederlands spraken. Na aftrek van kaderfouten en niet in behandeling genomen adressen en na toevoeging van 25 huishoudens met meervoudige bewoning, bleven 9892 huishoudens over als basis voor de responsberekening. Bij deze huishoudens werd in 69 procent van de gevallen het huishoudensinterview afgenomen. Met 4,9 procent van de huishoudens werd uiteindelijk geen contact gelegd, 4,2 procent had gedurende de veldwerkperiode geen gelegenheid mee te doen, bijvoorbeeld door langdurige ziekte of afwezigheid en 21,8 procent van de benaderde huishoudens weigerde mee te doen. Dit betekent dat 72,6 procent van de bereikte huishoudens meedeed met het CAPI-interview (de coöperatieratio²). Het aantal bereikte huishoudens is het aantal bezochte huishoudens minus het aantal huishoudens waarmee geen contact werd gelegd. Van de huishoudens die toestemden in een huishoudensinterview, was 97,6 procent (6661) bereid ook de schriftelijke vragenlijsten in te vullen. Van de huishoudens die ook instemden met het invullen van de schriftelijke vragenlijsten, had bij 5,7 procent (382) niet ieder huishoudlid een vragenlijst ingevuld, resulterend in een coöperatieratio van 66,8 procent.

¹ De responsberekening die hier wordt gehanteerd is een andere dan het CBS normaal gesproken berekent. Het CBS berekent respons conform AAPOR definitie RR1 (AAPOR, 2006), waarbij administratieve non-respons ook als reguliere nonrespons wordt behandeld. Als deze definitie hier ook wordt gehanteerd, zou de respons $6824 / (10341 + 25) * 100 = 65,8\%$ zijn.

² Coöperatie is hier berekend als het aantal responsen van het aantal gecontacteerde (=bereikte) huishoudens dat tot de steekproef behoort. Mensen die niet in staat zijn het interview te doen, worden in deze definitie als 'oncoöperatief' gezien.

Tabel 2.1
Responsoverzicht AVO 2007

	Steekproef	
	x 1	%
Uitgezette steekproef	10861	
Kaderfouten	520	4,8
Adres onvindbaar/bestaat niet	53	
In aanbouw/afgebroken/sloopwoning	65	
Geen woonadres	74	
Leegstaand/tijdelijk onbewoond	328	
OP overleden	0	
OP verhuisd naar buitenland	0	
Niemand komt in aanmerking als OP	0	
OP onbekend	0	
Instelling/tehuis	0	
Steekproef exclusief kaderfouten	10341	
Administratieve non-respons	474	4,6
Taalbarrière	328	3,2
Onbewerkt retour	50	
Onvolledig bewerkt retour	93	
OP verhuisd in Nederland	0	
Anders	3	
Extra huishoudens vanwege meervoudige bewoning	25	
Bezocht met correcte informatie	9892	
Respons	6824	69,0
Volledige deelname schriftelijke vragenlijst	6279	63,5
Partiële deelname schriftelijke vragenlijst	382	3,9
Geen deelname schriftelijke vragenlijst	163	1,6
Weigering	2159	21,8
Geen contact	488	4,9
Geen gelegenheid tijdens veldwerkperiode	420	4,2

Bron: CBS

De volledige respons van het AVO 2007, dus zowel deelname aan een persoonlijk interview als volledige deelname aan de schriftelijke vragenlijsten bedroeg 63,5 procent. Daarmee ligt de respons van het AVO van 2007 hoger dan van het AVO van 2003, waarvan de volledige respons 60,0 procent bedroeg (SCP, 2008, p.13). Ondanks dat in 2003 flink is geïnvesteerd in herbenadering van weigeraars en dat in 2007 niet is gedaan, is vooral de coöperatie in het AVO van 2007 hoger, zowel op het CAPI-deel als bij de schriftelijke vragenlijsten. Dit kan te maken hebben met de ‘autoriteit’ van het CBS, waardoor mensen meer geneigd zijn mee te doen (Cialdini, 2001). Het zal zeker ook te maken hebben met de toegevoegde postzegelboekjes bij de aanschrijfbrief, die

een duidelijk positieve invloed hebben op coöperatie (Wetzels, Schmeets, van den Brakel en Feskens, 2009). Ook bij het AVO 2003 werd een incentive gegeven, maar deze werd na afloop van het interview gegeven aan respondenten. Allerlei onderzoek heeft echter aangetoond dat onconditionele incentives (vooraf, aan iedereen) aanzienlijk beter werken dan conditionele, of beloofde incentives (zie bijvoorbeeld Singer, 2002). De noncontacten zijn in 2007 iets hoger dan in 2003. Dat heeft waarschijnlijk te maken met de veldwerkperiode van een maand die het CBS hanteerde. In 2003 werden noncontacten en mensen die niet mee konden doen vanwege ziekte opnieuw uitgezet in latere veldwerkperioden. In 2007 is dat alleen gebeurd met 272 adressen uit de eerste veldwerkperiode. Het percentage taalproblemen is met 3,2 procent hoger dan in 2003 (1,4 procent). Het is echter een percentage dat vergelijkbaar is met andere CBS-onderzoeken met een adressensteekproef. Het CBS hanteert een strikte definitie van taalproblemen en heeft een voorgescreven gedragswijze van interviewers bij het optreden van taalproblemen, die mogelijk afwijken van de vorige onderzoeken.

De eindresultaten zijn gebaseerd op de codering die de interviewers toekennen na het laatste bezoek. Zij kennen het eindresultaat 'geen contact' toe als bij het laatste bezoek geen contact met het huishouden is geweest. Blom (2008) en Blom, Lynn en Jäckle (2008) beargumenteren dat dit in een aantal gevallen niet terecht is, met name wanneer in de loop van het veldwerk wel contact is geweest. Zij stellen voor om in deze gevallen de door de interviewer gegeven eindresultaatcode te overschrijven met een zogenaamde 'preferential code'. Voor het AVO van 2007 is een preferential coding in drie varianten toegepast. Voor de eerste variant wordt een noncontact gehercodeerd als weigering als er ooit een afspraak is gemaakt. In de tweede versie wordt een noncontact overschreven met een weigering als ooit contact geweest is met het huishouden. In de derde versie wordt noncontact overschreven indien er ooit contact is geweest, of dat met het huishouden was of niet (bijvoorbeeld met de oppas). Voor het AVO zijn de percentages noncontact en weigering zonder en met preferential coding als volgt:

Tabel 2.2**Preferential coding naar noncontact en weigering, AVO 2007**

	Noncontact	Weigering
	%	
Zonder preferential coding	4,9	21,8
Preferential coding 1: indien er een afspraak is gemaakt	4,3	22,3
Preferential coding 2: indien er contact met huishouden is geweest	4,0	22,8
Preferential coding 3: indien er enig contact is geweest	3,6	23,2

Bron: CBS

Gezien de beperkte invloed van preferential coding op de verdeling bleek het voor de interpretatie van de correlaten van nonrespons nauwelijks uit te maken of met de oorspronkelijke interviewer-codering werd gewerkt of met de preferential coding. Daarom gaan we hier uit van de oorspronkelijke interviewer-codering.

3. Nonresponsanalyse

3.1 Inleiding

Ten behoeve van de nonresponsanalyse is aan het steekproefbestand informatie uit registraties toegevoegd over de kenmerken van de bewoners en de buurt. Op postcodeniveau is informatie gekoppeld over de woningdichtheid, stedelijkheid en het percentage niet-westerse allochtonen. Uit de GBA zijn voor de personen op de steekproefadressen geslacht, leeftijd, etnische achtergrond, samenstelling van het huishouden en de plaats van elk persoon in het huishouden³ toegevoegd. Het huishoudensinkomen en de werkstatus van de huishoudkern werden toegevoegd uit het SSB⁴. Met betrekking tot variabelen over bijvoorbeeld culturele participatie kon niet gewerkt worden met registerinformatie, omdat deze niet voorhanden is. Deze variabelen konden alleen voor respondenten worden bestudeerd.

Het bestand, samengesteld uit gegevens van personen op een adres bij steekproeftrekking, is geaggregeerd tot een huishoudensbestand. Daarbij is de grootte van het huishouden en het aantal kinderen in het huishouden berekend. Bovendien werden kenmerken van de huishoudkern bepaald, zoals de etnische samenstelling, de werkstatus en de geslachtssamenstelling.

Adressen, waarbij sprake is van meervoudige bewoning zijn niet meegenomen, omdat uit de registraties niet kan worden bepaald welke personen uiteindelijk zijn benaderd. Het gaat daarbij onder meer om adressen waar de interviewer een bepaald afgiftepunt moet waarnemen. In een dergelijke situatie is al voor aanvang van het veldwerk bekend dat sprake is van meervoudige bewoning. De interviewer moet dan volgens een bepaalde procedure een bepaald huishouden selecteren. Het is niet mogelijk na te gaan welke personen op een adres tot het geselecteerde huishouden behoren. De situatie in het analysebestand na deze eerste ingreep wordt getoond in tabel 3.1, onder de kolomkop ‘analysebestand vóór koppeling met achtergrondkenmerken’. Meervoudige bewoning kon ook door interviewers ter plekke worden geconstateerd. In dat geval moesten zij deze huishoudens allemaal interviewen, tot een maximum van drie per adres. Ook in deze gevallen is het niet mogelijk om een precieze relatie te leggen tussen registerinformatie en responderende dan wel niet-responderende huishoudens. Vervolgens was het mogelijk dat er nog steeds adressen waren met een onwaarschijnlijke grote hoeveelheid personen of met een onwaarschijnlijke huishoudens-

³ Gegevens over de samenstelling van het huishouden en de plaats van personen in het huishouden zijn alleen voor 1 januari beschikbaar.

⁴ Huishoudensinkomen 2006 voor huishoudenssamenstelling ultimo 2006; de werkstatus van personen ultimo 2006.

samenstelling. Dit heeft te maken met de inconsistentie tussen peilmomenten: personen op een adres bij steekproeftrekking met hun plaats in het huishouden van 1 januari 2007. De records van deze adressen zijn uit het bestand verwijderd. Ook records van leegstaande adressen of adressen die geen woonadres bleken te zijn en adressen die niet zijn behandeld door de interviewer zijn uit het analysebestand verwijderd. De situatie na deze tweede ingreep wordt getoond onder de kolomkop ‘analysebestand na koppeling met achtergrondvariabelen’. De verdeling over de respons en nonrespons is in het uiteindelijke analysebestand vergelijkbaar met die van het steekproefbestand.

Tabel 3.1 toont dat in de eerste ronde 714 adressenrecords uit het steekproefbestand worden verwijderd. Het verschil zit voornamelijk in adressen die tot de kaderfouten of de administratieve nonrespons behoren.

Tabel 3.1
Responsverdeling na steekproefbewerking tot analysebestand, AVO 2007

	Steekproef-bestand		Analysebestand vóór koppeling met achtergrondkenmerken		Analysebestand na koppeling met achtergrondkenmerken	
	x 1	%	x 1	%	x 1	%
Totaal	10861		10147		9188	
w.o.						
Taalbarrière	328		325		256	
Totaal excl. taalbarrière	9892	100,0	9822	100,0	8932	100,0
Weigering	2159	21,8	2150	21,9	1970	22,1
Geen gelegenheid tijdens veldwerkperiode	420	4,2	424	4,3	369	4,1
Noncontact	488	4,9	481	4,9	407	4,6
Respons	6824	69,0	6767	68,9	6186	69,3

Bron: CBS

Slechts 70 adressenrecords zijn verwijderd van wat in tabel 2.1 ‘bezocht met correcte informatie’ wordt genoemd. De verdeling over de (non)responscategorieën in analyse- en steekproefbestand is dan ook vergelijkbaar. In tweede instantie werd een groter aantal adressenrecords verwijderd met inconsistente huishoudensinformatie. Dit is mede het gevolg van het feit dat wordt gekoppeld met beschikbare standinformatie van 1 januari 2007. Dit leidde tot een vermindering van het analysebestand met 959 adressenrecords en geeft een geringe afwijking in de responsverdeling. Het relatieve responspercentage gaat iets omhoog en het percentage ‘noncontact’ en ‘geen gelegenheid’

gaat iets naar beneden. Een onduidelijke huishoudenssamenstelling hangt samen met inkomen en stedelijkheid. Adressen die niet bruikbaar bleken te zijn, kwamen voornamelijk voor bij adressen in het laagste inkomenskwintiel en in de grote steden. Het resulterende bestand met 9.188 huishoudens is gebruikt voor de nonresponsanalyse.

3.2 Respons, contact en coöperatie naar achtergrondkenmerken

Tabel 3.2 toont een overzicht van de respons-, noncontact- en coöperatiepercentages naar beschikbare achtergrondkenmerken. Het respons- en noncontactpercentage is berekend door het aantal respons- respectievelijk noncontactadressen te delen door het aantal bezochte adressen minus het aantal adressen dat geen woonadres bleek te zijn, dan wel leeg stond (de ‘kaderfouten’ uit tabel 2.1). Het coöperatiepercentage is het aantal responsadressen gedeeld door het aantal bereikte adressen minus de kaderfouten. Er zijn twee berekeningen gemaakt: één waarbij ‘taalproblemen’ onderdeel vormen van het aantal bezochte adressen en één waarbij taalproblemen uit de bezochte adressen zijn weggelaten⁵. De vergelijking van deze twee berekeningen toont interessante inzichten in de rol van taalproblemen bij de verdeling van nonrespons.

Voor elke kenmerk is getoetst of de verdeling van respons, noncontact en coöperatie over de categorieën van het kenmerk verschilt. Als ‘taalproblemen’ uit de responsdefinitie wordt gehaald, worden de onderlinge resultaten op een aantal punten fundamenteel anders en op andere punten wordt de relatie minder sterk. Zo verdwijnt de significante relatie tussen etnische samenstelling van het huishouden en coöperatie. Ook zijn er niet langer verschillen in coöperatie tussen landsdelen, provincies en verschillende categorieën van stedelijkheid. Cobben (2009) toont aan dat het voor een juist begrip van de samenhang van respons en achtergrondkenmerken noodzakelijk is om onderscheid te maken tussen coöperatie van contact (conform de AAPOR definitie COOP1, AAPOR, 2006) en coöperatie van die personen of huishoudens die in staat zijn het interview te doen, doordat zij de taal spreken, en niet ziek zijn (COOP3, AAPOR, 2006). In deze nonresponsanalyse is coöperatie gedefinieerd als COOP1, om de resultaten te kunnen vergelijken met eerdere AVO-resultaten en andere literatuur.

⁵ Dit is ingegeven door het verschil in de responsberekening ten behoeve van het AVO en zoals dat bij het CBS gebruikelijk is (zie ook noot 1)

Tabel 3.2

Respons-, noncontact- en coöperatiepercentages met en zonder taalproblemen, AVO 2007

Kenmerk	Totaal ¹	Respons incl. taal	Noncont incl. taal	Coöperatie incl. taal	Respons excl. taal	Noncont excl. taal	Coöperatie excl. taal
	x 1	%					
Totaal	9188	67	4	70	69	5	73
Soort woning		*** ²	***	***	***	***	***
Eengezinswoning	5371	71	2	72	72	2	74
Flat, etagewoning, appartement	2508	59	10	64	63	11	70
Bejaardenwoning, aanleunwoning	284	68	2	70	70	3	71
Herenhuis, villa, bungalow	549	78	2	79	78	2	80
Overig	476	69	3	71	70	3	72
Intercom aanwezig		***	***	***	***	***	***
Ja	1931	59	10	64	63	10	70
Nee	1518	68	5	71	70	6	74
Telefoonnummer bekend		***	***	***	***	***	***
Ja	3410	72	2	73	73	2	74
Nee	5778	65	6	68	67	6	71
Percentage niet-westerse alloctonen in de buurt		***	***	***	***	***	***
< 5%	5408	71	3	73	72	3	74
5 tot 10%	1177	66	5	69	67	6	71
10 tot 20%	1178	65	6	68	67	6	72
20 tot 40%	842	59	7	63	62	8	67
40% of meer	583	51	11	56	60	13	69
Etnische samenstelling huishoudkern		***	***	***	***	***	ns
Autochtoon	7219	70	4	72	70	4	73
Gemengd autochtoon-westers	663	73	2	74	73	2	75
Gemengd autochtoon-niet westers	136	69	7	72	71	7	76
Niet-westers	601	44	11	49	59	14	69
Gemengd niet westers-westers	37	.	.	.	.	.	.
Westers	532	54	9	58	61	10	68
Besteedbaar huishoudensinkomen 2006		***	***	***	***	***	***
1e kwintiel (laagste inkomen)	1315	57	8	62	61	9	67
2e kwintiel	1869	61	7	65	64	7	69
3e kwintiel	1936	68	3	70	70	3	72
4e kwintiel	2089	72	3	74	73	3	75
5e kwintiel (hoogste inkomen)	1979	74	2	75	75	3	77
Werkzamen huishoudkern		***	***	***	*	***	***
Niemand van huishoudkern	3221	64	3	66	67	3	70
Helft van huishoudkern	1477	67	3	69	70	3	72
Alle leden huishoudkern	4490	69	6	73	70	6	75
Uitkeringsontvangers huishoudkern		***	***	***	**	***	ns
Niemand van huishoudkern	7865	68	4	71	70	4	73
Helft van huishoudkern	600	66	0	66	69	1	70
Alle leden huishoudkern	723	57	6	60	64	8	70
Huishoudensamenstelling		***	***	***	***	***	***
Eenpersoonshuishouden	2932	61	8	66	63	9	69
Partners, geen kinderen	3018	69	3	70	70	3	73
Partners, met kinderen	2619	73	1	74	75	1	76
Eenouder	619	64	6	67	68	7	73
Geslachtssamenstelling huishouden		***	***	***	***	***	***
Man(nen)	1385	59	11	65	61	12	69
Gemengd	5506	71	2	72	73	2	74
Vrouw(en)	2297	63	6	66	65	7	70

¹ In de kolom "Totaal" zijn de aantallen records opgenomen waarover het responspercentage inclusief taalproblemen is berekend. Voor noncontacten en coöperatie en de berekeningen zonder taalproblemen zijn deze aantallen kleiner. Bij categorieën met minder dan 50 records zijn de percentages niet weergegeven.

² *** waarden verschillen van elkaar volgens Chi²-test, p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05; ns waarden verschillen niet van elkaar

Bron: CBS

Vervolg tabel 3.2

Respons-, noncontact- en coöperatiepercentages met en zonder taalproblemen, AVO 2007

Kenmerk	Totaal ¹	Respons incl. taal	Noncont incl. taal	Coöperatie incl. taal	Respons excl. taal	Noncont excl. taal	Coöperatie excl. taal
	x 1	%					
Totaal	9188	67	4	70	69	5	73
Leeftijd oudste lid huishoudkern		**²	***	ns	***	***	**
jonger dan 30 jaar	547	60	13	68	64	14	74
30 tot 45 jaar	2625	67	7	71	69	7	74
45 tot 64 jaar	3636	68	3	70	71	3	73
65 jaar en ouder	2380	68	2	69	69	2	70
Landsdeel plus vier grote steden		***¹	***	***	***	***	ns
Vier grote steden	1213	57	11	62	62	12	71
Noord-Nederland (Gr., Fr. en Dr.)	1004	73	2	74	73	2	75
Oost-Nederland (Ov., Fl. en Gld)	1916	69	4	71	70	4	73
West-Nederland excl 4 gr steden (Utr., N-H., Z-H. en Zeel.)	3058	67	4	70	69	4	72
Zuid-Nederland (N-B. en L)	1997	70	3	72	71	3	73
Provincie		***	***	**	***	***	ns
Groningen	346	71	3	74	72	3	74
Friesland	383	73	2	75	74	2	75
Drenthe	275	73	1	73	74	1	75
Overijssel	621	68	3	70	70	3	73
Flevoland	193	69	5	72	71	5	74
Gelderland	1102	69	4	71	70	4	73
Utrecht	647	69	4	71	71	4	74
Noord-Holland	1481	63	8	67	65	8	71
Zuid-Holland	1920	64	5	66	67	5	70
Zeeland	223	68	4	70	69	4	72
Noord-Brabant	1346	71	3	72	72	3	74
Limburg	651	68	3	70	70	3	72
Stedelijkheid		***	***	***	***	***	ns
Zeer sterk (≥ 2500 omgevings-adressen/km ²)	1710	60	10	65	64	10	72
Sterk (1500 tot 2500 omgevings-adressen/km ²)	2695	66	4	69	68	4	71
Matig (1000 tot 1500 omgevings-adressen/km ²)	1787	68	5	71	69	5	73
Weinig (500 tot 1000 omgevings-adressen/km ²)	1904	71	1	71	72	1	73
Niet (<500 omgevings-adres-sen/km ²)	1092	74	2	75	74	2	76

¹ In de kolom "Totaal" zijn de aantallen records opgenomen waarover het responspercentage inclusief taalproblemen is berekend. Voor noncontacten en coöperatie en de berekeningen zonder taalproblemen zijn deze aantallen kleiner. Bij categorieën met minder dan 50 records zijn de percentages niet weergegeven.

² *** waarden verschillen van elkaar volgens Chi²-test, p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05; ns waarden verschillen niet van elkaar

Bron: CBS

De soort woning wordt door interviewers tijdens het veldwerk geregistreerd. Duidelijk is dat bewoners van flatgebouwen de laagste respons hebben, zowel veroorzaakt door een hoog noncontactpercentage als een lage coöperatie. De hoogste respons wordt behaald bij bewoners van herenhuizen, villa's en bungalows. Niet alleen is het noncontactpercentage hier laag, maar ook de coöperatie is hoog. Door taalproblemen uit de definitie te halen blijven de patronen hetzelfde, maar de verschillen worden enigszins genivelleerd. Deze resultaten stemmen overeen met de analyses van 1999 en 2003 die laten zien dat zowel de contactkans als coöperatie lager is bij bewoners van flatgebouwen en appartementen (Stoop, 2005; SCP, 2008).

Bij de woningsoorten flat, bejaardenwoning, herenhuis en boerderij wordt gevraagd of de woning een intercom heeft. De respons is lager wanneer een intercom aanwezig is. De aanwezigheid van intercoms is zowel gerelateerd aan meer noncontact als een lagere coöperatie. Bij flats maakt het voor het percentage respons nauwelijks uit of er wel of geen intercom aanwezig is. Bij andere

categorieën soort woning is dat verschil er wel. Vooral bejaardenwoningen met een intercom hebben een lagere respons.

Interviewers krijgen telefoonnummers van geregistreerde, vaste telefoonlijnen geleverd van de te benaderen adressen. In 2007 werd voor het veldwerk niet intensief gezocht naar telefoonnummers. Ook werden eventuele gevonden mobiele nummers niet meegeleverd. Dit betekende dat slechts voor ongeveer een derde van de adressen een telefoonnummer werd meegeleverd. Huishoudens zonder bekend telefoonnummer hebben een duidelijk lagere respons. Bethlehem en Schouten, (2004) vonden dat het al dan niet hebben van een geregistreerde (vaste) telefoon de grootste voorspeller was van responsgedrag. Stoop (2005) beschrijft de relaties tussen de vaste telefoon, achtergrondvariabelen en doelvariabelen van het AVO 1999. In dat onderzoek bleek dat etnische minderheden evenals alleenstaanden minder vaak een vaste telefoon hebben, terwijl ouderen en mensen met een hoge opleiding vaker een vaste aansluiting hebben. Met betrekking tot de doelvariabelen van het AVO werd gevonden dat mensen met een vaste telefoon vaker lid zijn van organisaties, vaker sporten, naar sport kijken en een PC hebben. Ook in het AVO 2007 worden relaties met achtergrondvariabelen gevonden: van 60 procent van de autochtonen in dit onderzoek werd geen vaste telefoon gevonden tegen 82 procent van de allochtonen; van 89 procent van de jongere huishoudens onder 30 jaar werd geen telefoon gevonden, tegen 46 procent van de 65-plus huishoudens. Multivariate analyses (tabellen 3.8 en 3.9) tonen aan dat het hebben van een bekend telefoonnummer een onafhankelijke invloed heeft op het responsresultaat. Dit kan te maken hebben met het effect van telefonisch contact van de interviewer met een respondent op het verloop van het veldwerk (zie ook Stoop, 2005. p. 169).

Het percentage niet-westerse allochtonen dat woont in de omgeving waar het steekproefadres zich bevindt is eveneens een goede voorspeller van respons. Er is een lineaire relatie tussen respons en het percentage niet-westerse allochtonen in een buurt: naarmate het aandeel niet-westerse allochtonen hoger is, is de respons lager. Het percentage noncontact neemt toe en de coöperatie neemt af. Deze relatie houdt ook stand als de respons wordt berekend exclusief de taalproblemen. Als taalproblemen worden verwijderd is te zien dat er vooral een probleem is met bereikbaarheid, hoewel ook dan de coöperatie in buurten met een hoge concentratie niet-westerse allochtonen zo'n vijf procentpunten lager is. In de vorige alinea werd geschetst dat een deel van het hogere noncontact bij allochtonen te maken kan hebben met de mindere beschikbaarheid van telefoonnummers voor deze groep. Een andere mogelijke invloed is het bezoekgedrag van interviewers. Als zij buurten met hoge percentages allochtonen bij voorkeur overdag bezoeken, zou dat een dempende werking hebben op de kans op contact (zie bijvoorbeeld Campanelli, Sturgis & Purdon, 1997 en

Stoop 2005 voor contactkansen op verschillende dagdelen). Een analyse van het aandeel avondbezoeken naar percentage allochtonen toont echter aan dat interviewers voor het AVO 2007 eerder het tegenovergestelde gedrag laten zien (tabel 3.3). Met name bij de eerste twee bezoeken worden bezoeken aan steekproefadressen in buurten met veel niet-westerse allochtonen vaker 's avonds afgelegd dan in buurten met minder niet-westerse allochtonen. Zo wordt het eerste bezoek aan steekproefadressen in buurten waar meer dan 40 procent niet-westerse allochtonen wonen, in 26 procent van de gevallen in de avond afgelegd, terwijl dat in buurten waar minder dan 5 procent niet-westerse allochtonen wonen maar 15 procent is. Bij het tweede bezoek is dat respectievelijk 38 en 52 procent.

Tabel 3.3

Aandeel avondbezoeken (na 17 uur) per bezoek naar percentage niet-westerse allochtonen in de buurt, AVO 2007

Contact	Percentage niet-westerse allochtonen in de buurt				
	< 5%	5 tot 10%	10-20%	20 tot 40%	40% of meer
	%				
1e contact	15	19	22	16	26
2e contact	38	43	44	44	52
3e contact	38	46	44	45	42
4e contact	39	43	46	45	49
5e contact	46	45	49	44	51
6e contact	48	45	56	50	43

Bron: CBS

Bij de etnische samenstelling van de huishoudkern maakt het al dan niet opnemen van taalproblemen een groot verschil. Als deze niet worden meegenomen, verdwijnt het verschil in coöperatie, terwijl het verschil in bereikbaarheid tussen autochtonen en huishoudens met gemengd autochtoon-allochtone samenstelling aan de ene kant en allochtone huishoudens aan de andere kant extra geprononceerd wordt. Het is informatief de variabelen etnische samenstelling van de buurt en die van het huishouden met elkaar te kruisen. Tabel 3.4 toont dat ook de respons van autochtonen afneemt naarmate ze in buurten wonen met een oplopend percentage niet-westerse allochtonen. En ook hier is te zien dat het met name een probleem is van bereikbaarheid, hoewel ook de coöperatie lager is dan van autochtonen die in buurten met minder niet-westerse allochtonen wonen. De respons van de allochtonen neemt eveneens af naarmate de buurt waarin ze wonen meer niet-westerse allochtonen bevat. De relatie tussen noncontact en het aandeel niet-westerse allochtonen in de buurt is niet significant. De relatie met coöperatie die in de tabel te zien is, verdwijnt als taalproblemen niet worden meegerekend.

Tabel 3.4**Respons-, noncontact- en coöperatiepercentages van huishoudens naar etnische samenstelling met percentage niet-westerse allochtonen in de buurt, AVO 2007**

Kenmerk	Respons + taal	Noncontact + taal	Coöperatie + taal
	%		
Etnische samenstelling huishoudkern			
Autochtonen en gemengd autochtoon/allochtoon			
w.o.			
Aandeel niet-westerse allochtonen in de buurt	*** ¹	***	***
minder dan 5%	72	2	74
5 tot 10%	67	4	70
10 tot 20%	68	4	71
20-40	65	5	68
>40%	58	8	63
Westeren en niet-westerse allochtonen of gemengd			
w.o.			
Aandeel niet-westerse allochtonen in de buurt	**	ns	**
minder dan 5%	58	6	62
5 tot 10%	50	9	55
10 tot 20%	49	6	53
20-40	43	10	48
>40%	44	10	49

¹ *** waarden verschillen van elkaar volgens Chi2 test, p<.001; ** p<.01; * p<.05; ns: waarden verschillen niet van elkaar

Bron: CBS

Ook het AVO van 1999 toont een lagere coöperatie van huishoudens van niet-westers allochtone achtergrond. In het verslag over het AVO van 2003 werden geen uitspraken gedaan over de coöperatie van etnische groepen.

Tussen het besteedbaar huishoudensinkomen en responsgedrag is een duidelijke, lineaire relatie (zie tabel 3.2). Naarmate het inkomen hoger is, is de respons hoger. Beide responscomponenten dragen daaraan bij: het noncontactpercentage is lager en de coöperatie is hoger. Stoop (2005, p. 207) rapporteert voor het AVO van 1999 echter dat coöperatie voor mensen met een hoger inkomen lager is. Aangezien de relatie in 2007 ook bestaat indien taalproblemen uit de respons worden gehaald kunnen de verschillende resultaten niet het gevolg zijn van een definitiekwestie. Durrant en Steele (2007) analyseren niet inkomen, maar Sociaal Economische Status (SES), dat een hoge correlatie heeft met inkomen. Zij vinden dat groepen met een lage SES minder coöperatief zijn. Groves en Cooper (1998) vinden daarentegen hogere coöperatie bij lage SES groepen. Cobben (2009) concludeert dat de relatie tussen Sociaal Economische Status en responsgedrag onduidelijk en mogelijk cultuurspecifiek is.

Een lineaire relatie met respons is er ook met het aantal personen uit de huishoudkern, dat werkzaam is. De tabel toont dat huishoudens waarvan de huishoudkern volledig werkzaam is, een hogere respons hebben dan huishoudens waar één van de twee partners werkt. De laatstgenoemde huishoudens hebben weer een hogere respons dan huishoudens waarvan niemand van de huishoudkern werkt. Opvallend is dat huishoudens waarvan niemand van de huishoudkern werkt niet alleen een lage coöperatie hebben, maar ook een hoog noncontactpercentage, net zo hoog als dat van huishoudens waar de hele kern werkt. Huishoudens waar één van de partners werkt zijn weliswaar goed bereikbaar, maar zijn niet zo coöperatief, zodat de respons relatief laag is. Bij het AVO 1999 werd niet zozeer gevonden dat het aantal werkenden in het huishouden samenhangt met contactkans, maar wel dat er minder snel contact werd gelegd met respondenten die werken. Ook bij het AVO 2003 werd gevonden dat werkenden meer benaderingspogingen nodig hebben. De multivariate analyse, beschreven in tabellen 3.8 en 3.9, toont aan dat voor het AVO 2007 de werkgelegenheidssituatie een onafhankelijke invloed op respons uitoefent, nadat gecorrigeerd is voor factoren als huishoudenssamenstelling (eenpersoons- versus meerpersoonshuishoudens). De relatie tussen werk hebben en respons is ook in de literatuur niet eenduidig. Durrant en Steele (2007) concluderen in een analyse van zes Britse onderzoeken dat coöperatie hoger is indien het hoofd van het huishouden werkzaam is. Groves en Cooper (1998) vinden in een samenvatting van de literatuur geen relatie met al dan niet werkzaam zijn. Cobben (2009) vindt in een analyse van de Enquête Beroepsbevolking van 2005 geen relatie met contact, maar wel een duidelijke relatie met coöperatie (p. 74), waarbij werkenden vaker coöperatief waren dan niet-werkenden.

In tabel 3.5 wordt het aantal werkenden in de huishoudkern afgezet tegen etniciteit in twee categorieën. Uit de analyse blijkt dat de relatie tussen werken en respons voor allochtonen alleen geldt indien in de responsdefinitie taalproblemen wordt meegenomen. Opvallend is dat het percentage noncontact bij allochtone huishoudens waar één van de partners niet werkt ook hoog is, in tegenstelling tot de situatie bij autochtone huishoudens. Als taalproblemen uit de definitie worden gehaald, verdwijnen de meeste samenhangen tussen respons en werken, hoewel er een relatie is gevonden tussen bereikbaarheid en het aantal werkenden. Daar waar de hele huishoudkern werkt, worden minder huishoudens bereikt.

Tabel 3.5

Respons-, noncontact- en coöperatiepercentages van huishoudens naar etnische samenstelling en werksituatie, AVO 2007

Kenmerk	Steekproef	Respons + taal	Noncont + taal	Coöperatie + taal
	x 1	%		
Etnische samenstelling huishouden				
Autochtonen en gemengd autochtoon/allochtoon				
w.v.				
Werkzamen huishoudkern		**¹	***	***
Niemand van huishoudkern	762	66	5	68
Helft van huishoudkern	1132	71	2	72
Alle leden huishoudkern	3948	71	5	74
Westers en niet-westerse allochtonen of gemengd				
w.v.				
Werkzamen huishoudkern		**	ns	***
Niemand van huishoudkern	338	46	8	50
Helft van huishoudkern	158	38	10	41
Alle leden huishoudkern	470	54	13	61

¹ *** waarden verschillen van elkaar volgens Chi2 test, p<.001; ** p<.01; * p<.05; ns: waarden verschillen niet van elkaar

Bron: CBS

Het percentage uitkeringsontvangers in de huishoudkern is een variabele die dicht aan ligt tegen de doelvariabelen van het AVO en daarmee inzicht kan bieden in de mogelijke vertekening van de AVO-resultaten als gevolg van nonrespons. Tabel 3.2 toont dat huishoudens waarvan alle leden van de huishoudkern een uitkering ontvangen minder responderen, zowel als gevolg van hoger noncontact als van lagere coöperatie. In de meeste gevallen gaat het om eenpersoonshuishoudens of huishoudens met één ouder. Als taalproblemen niet worden meegerekend, dan verdwijnt het verschil in coöperatie, maar het verschil in noncontact wordt zelfs groter. In de multivariate analyses verdwijnt het effect van het aantal uitkeringsontvangers in de huishoudenskern.

Huishoudensamenstelling heeft een duidelijke relatie met responsgedrag (zie tabel 3.2). De hoogste respons wordt gehaald bij huishoudens met partners en kinderen. Het noncontactpercentage is hier laag en de coöperatie hoog. De laagste respons wordt gehaald bij eenpersoonshuishoudens, veroorzaakt door zowel een hoog noncontactpercentage als lager dan gemiddelde coöperatie. Deze resultaten zijn consistent met die van 1999 en 2003. Ook in ander onderzoek wordt gevonden dat eenpersoonshuishoudens een lagere respons hebben en huishoudens met kinderen een relatief hoge respons (Groves en Cooper, 1998; Durrant en Steele, 2007; Cobben 2009).

De geslachtssamenstelling van de huishoudkern drukt uit of de huishoudkern bestaat uit één of meer mannen, één of meer vrouwen, dan wel een man en een vrouw. Tabel 3.2 toont dat

gemengde huishoudens een hogere respons hebben dan met uitsluitend mannen of vrouwen. Tabel 3.6 toont dat dit gegeven voor een deel een artefact is, veroorzaakt door verschil in huishoudenssamenstelling (eenpersoons- versus meerpersoons). In de multivariate analyse wordt de geslachtsamenstelling van de huishoudkern echter wel in het model opgenomen. Huishoudens met een huishoudkern uitsluitend bestaande uit mannen zijn ondervertegenwoordigd in de respons, zowel als gevolg van minder contact als een lagere coöperatie. In 1999 werd gevonden dat geslacht geen enkele invloed uitoefent op contactkans, maar wel op coöperatie, waarbij mannen vaker weigerden (Stoop, 2005). In 2003 werd gevonden dat de respons van (alleenstaande) mannen in de leeftijd van 35 tot 65 jaar lager is dan van (alleenstaande) vrouwen in dezelfde leeftijdscategorie. Bij de 65-plussers zijn vrouwen oververtegenwoordigd.

Tabel 3.6

Respons-, noncontact- en coöperatiepercentages van huishoudens naar huishoudsamenstelling en geslachtsverdeling huishoudkern, AVO 2007

Kenmerk	Respons + taal	Noncont + taal	Coöperatie + taal
	%		
Eenpersoonshuishouden			
Man	59	12	66
Vrouw	63	6	66
Partners zonder kind(eren)			
Man(nen)	58	13	65
Gemengd	69	3	71
Vrouw(en)	58	14	64
Partners met kind(eren)			
Man(nen)	.	.	.
Gemengd	73	1	74
Vrouw(en)	.	.	.
Eenouder			
Man	58	4	60
Vrouw	65	7	69

Bron: CBS

Wanneer wordt gekeken naar de leeftijd van het oudste lid van de huishoudkern (tabel 3.2) dan blijkt dat jongere huishoudens minder responderen, vooral door een verschil in bereikbaarheid. Naarmate mensen ouder zijn, zijn zij gemakkelijker te bereiken. Dit resultaat stemt overeen met de resultaten van 1999 en 2003 en wordt ook in de literatuur veelvuldig genoemd, zie bijvoorbeeld Groves en Cooper (1998), Stoop, (2005), Cobben (2009). In de multivariate analyse verdwijnt het effect van leeftijd echter.

De respons in de vier grote steden blijft achter bij de rest van Nederland, vooral door een verminderde bereikbaarheid. Dit werd ook in 1999 en 2003 gevonden. Alleen wanneer adressen met taalproblemen tot de bezochte adressen worden gerekend, is ook de coöperatie tussen de landsdelen verschillend. Provincie toont deze samenhangen nogmaals in iets groter detail.

Naarmate de stedelijkheid van de omgeving van een adres groter is, neemt de respons af, neemt noncontact toe en neemt coöperatie af. Wanneer adressen met taalproblemen weg worden gelaten worden de verschillen in respons wat kleiner en is er niet langer verschil in coöperatie tussen de verschillende stedelijkheidscategorieën. Het feit dat respons lager is in zeer stedelijke gebieden wordt regelmatig gerapporteerd (Durrant & Steele, 2007; Groves en Cooper, 1998; Cobben 2009; Stoop, 2005). Volgens de multivariate analyse heeft het echter geen zelfstandige bijdrage, ook niet wanneer de regio-indeling zoals in de vorige alinea beschreven, uit het model wordt gehaald. Bij eerdere AVO resultaten werd gevonden dat coöperatie in eerste instantie lager was bij stedelijke huishoudens, maar dat het verschil verdween na weigeringsconversie.

Tabel 3.7 beschrijft de sterkte van de bivariate relatie tussen achtergrondvariabelen en respons. De variabelen zijn opgesomd in volgorde van de sterkte van de relatie. De etnische samenstelling van het huishouden heeft de meeste samenhang, gevolgd door huishoudensinkomen, het percentage allochtonen in de buurt en soort woning. Leeftijd en het percentage werkenden in de huishoudkern hebben de minst sterke samenhang. De samenhangen zijn over het algemeen niet erg groot.

Tabel 3.7**Bivariate samenhang van respons en achtergrondkenmerken, AVO 2007**

Cramér's V	
Kenmerk	
Etnische samenstelling huishoudenskern	0,153
Besteedbaar huishoudensinkomen 2006	0,129
Percentage niet westerse allochtonen in de buurt	0,127
Soort woning	0,125
Geslachtssamenstelling huishouden	0,105
Huishoudenssamenstelling	0,104
Landsdeel plus vier grote steden	0,094
Intercom aanwezig	0,093
Stedelijkheid	0,089
Telefoonnummer bekend	0,077
Provincie	0,073
Uitkeringsontvangers huishoudkern	0,066
Werkzamen huishoudkern	0,047
Leeftijd oudste lid huishoudkern	0,040

Bron: CBS

Tabellen 3.8 en 3.9 tonen de resultaten van de multivariate logistische regressie, uitgevoerd met een procedure waarbij bij elke stap de variabele met de sterkste samenhang in het model wordt opgenomen. In het uiteindelijk model heeft de etnische samenstelling van het huishouden nog steeds de sterkste relatie met respons, op grote afstand gevolgd door inkomen. Tabel 3.9 toont dat vooral niet-westerse allochtonen zijn ondervertegenwoordigd in de respons, hoewel ook westerse allochtonen significant minder responderen dan de autochtonen.

Tabel 3.8**Multivariate samenhang tussen respons en achtergrondkenmerken, AVO 2007**

Kenmerk	Wald χ^2									
Etnische samenstelling huishoudenskern	210,2	156,2	123,1	109,8	96,1	96,7	72,7	78,0	76,8	
Besteedbaar huishoudensinkomen 2006		96,2	56,9	54,9	61,4	41,2	37,9	27,1	24,3	
Soort woning			37,7	32,3	19,0	15,5	13,1	12,3	12,6	
Telefoonnummer bekend				16,4	14,9	13,6	11,7	13,1	12,1	
Landsdeel plus vier grote steden					16,9	17,1	11,6	11,2	11,1	
Geslachtssamenstelling huishouden						9,8	9,4	6,6	6,2	
Percentage niet westerse allochtonen in de buurt							10,5	11,3	10,9	
Huishoudenssamenstelling								9,0	9,3	
Werkzamen huishoudkern									6,7	
Pseudo R^2	0,032	0,046	0,052	0,054	0,057	0,058	0,060	0,061	0,062	
χ^2	209,4	305,7	343,6	360,0	377,1	386,8	397,3	406,3	412,9	
df	5	9	13	14	18	20	24	27	29	

Bron: CBS

Aanwezigheid van een intercom is niet opgenomen in de analyse, omdat dit kenmerk niet voor alle huishoudens relevant is. Provincie, stedelijkheid, de leeftijd van het oudste lid van de huishoudkern en uitkeringsontvangers in de huishoudkern blijken niet significant bij te dragen aan het model. Ook als landsdeel uit het model wordt gelaten, dan wordt stedelijkheid toch niet in model opgenomen. Ondanks de relatief grote hoeveelheid achtergrondvariabelen en ondanks de duidelijke relatie die elk van deze vertoont met responsgedrag, wordt maar een klein deel van de respons door deze variabelen verklaard (pseudo R^2 van 6,2 procent). Niet in deze tabel te zien, maar wel berekend, is dat vooral contact verklaard kan worden. Coöperatie kan alleen verklaard worden als taalproblemen en ziekte als noncoöperatie worden gezien. Als deze niet als noncoöperatie worden gezien, kan slechts één procent van variantie in coöperatie worden verklaard door deze achtergrondkenmerken. Cobben (2009) toont een vergelijkbaar resultaat aan bij een nonresponsanalyse van de Enquête Beroepsbevolking.

Tabel 3.9
Logistisch model voor de responskans van huishoudens, AVO 2007

Kenmerk	Categorie	β	sign ¹
Soort woning (referent=Overig)	Eengezinswoning	0,204	
	Flat, etagewoning, appartement	0,094	
	Bejaardenwoning, aanleunwoning	0,238	
	Herenhuis, villa, bungalow	0,452	**
Telefoonnummer bekend (referent=Nee)	Ja	0,176	***
Percentage niet westerse allochtonen in de buurt (referent <5%)	5 tot 10%	-0,149	*
	10 tot 20%	-0,096	
	20 tot 40%	-0,215	*
	40% of meer	-0,245	*
Etnische samenstelling huishoudenskern (referent=autochtoon)	Gemengd autochtoon-westers	0,069	
	Gemengd autochtoon-niet westers	-0,068	
	Niet-westers	-0,754	***
	Gemengd niet westers-westers	-0,476	
	Westers	-0,471	***
Besteedbaar huishoudensinkomen 2006 (referent=5e kwintiel (hoogste inkomen))	1e kwintiel (laagste inkomen)	-0,411	***
	2e kwintiel	-0,350	***
	3e kwintiel	-0,137	
	4e kwintiel	-0,062	
Werkzamen huishoudkern (referent=Niemand van huishoudkern)	Helft van huishoudkern	-0,187	*
	Alle leden huishoudkern	-0,018	
Huishoudenssamenstelling (referent=Eenpersoonshuishouden)	Partners, geen kinderen	-0,131	
	Partners, met kinderen	0,046	
	Eenouder	0,139	
Geslachtssamenstelling huishouden (referent=Vrouw(en))	Man(nen)	-0,155	*
	Gemengd	0,168	
Landsdeel plus vier grote steden (referent=(Zuid-Nederland (N-B. en L.))	Vier grote steden	-0,177	*
	Noord-Nederland (Gr., Fr. en Dr.)	0,110	
	Oost-Nederland (Ov., Fl. en Gld)	-0,067	
	West-Nederland excl 4 gr steden (Utr., N-H., Z-H. en Zeel.)	-0,121	

¹ *** p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05

Bron: CBS

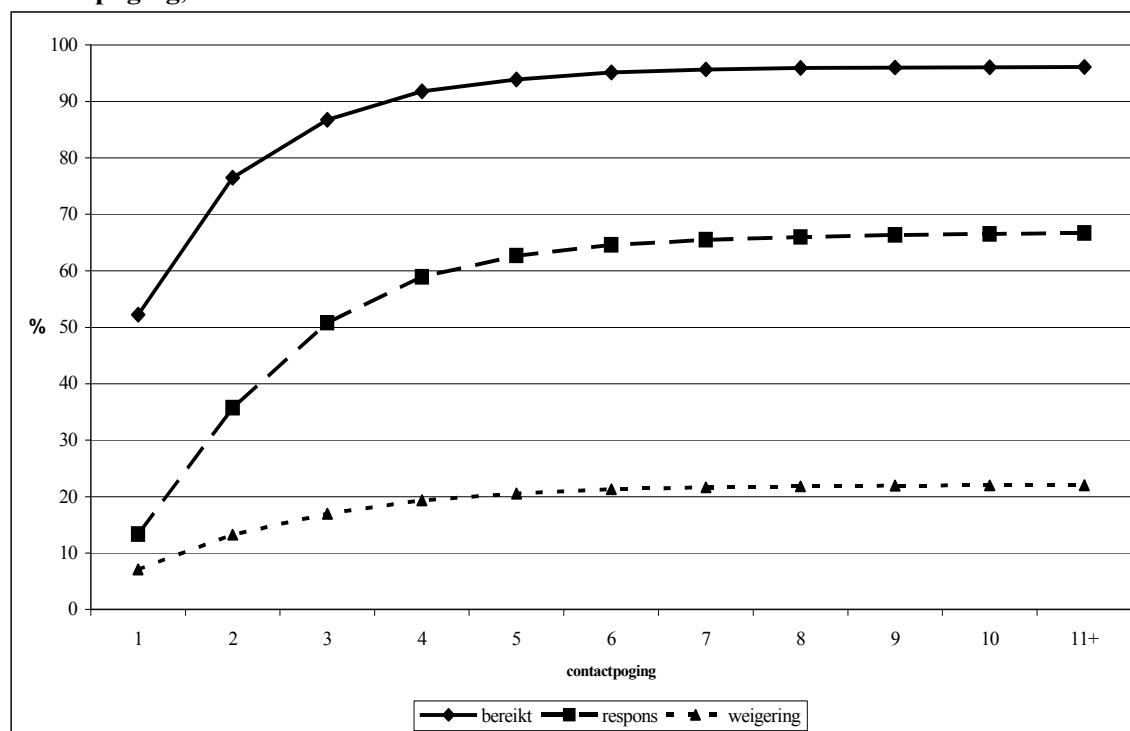
4. Contactpogingen en bereikbaarheid, respons en weigering

4.1 Contactpogingen

Voor het AVO van 2003 is de bijdrage geanalyseerd van opeenvolgende contactpogingen aan de bereikbaarheid van huishoudens en de verdeling van een aantal achtergrondkenmerken (SCP, 2008). In deze paragraaf worden deze analyses gerepliceerd.

Met ruim 96 procent van alle huishoudens die in het onderzoek waren betrokken werd contact gemaakt, ongeacht of zij uiteindelijk meededen of niet. Uit figuur 4.1 kan worden opgemaakt dat na de zesde contactpoging er nog nauwelijks extra huishoudens worden bereikt (minder dan één procent). Na de zesde contactpoging wordt nog ruim twee procent extra respons behaald.

Figuur 4.1
Aandeel bereikte, responderende en weigerende huishoudens, cumulatief percentage per contactpoging, AVO 2007

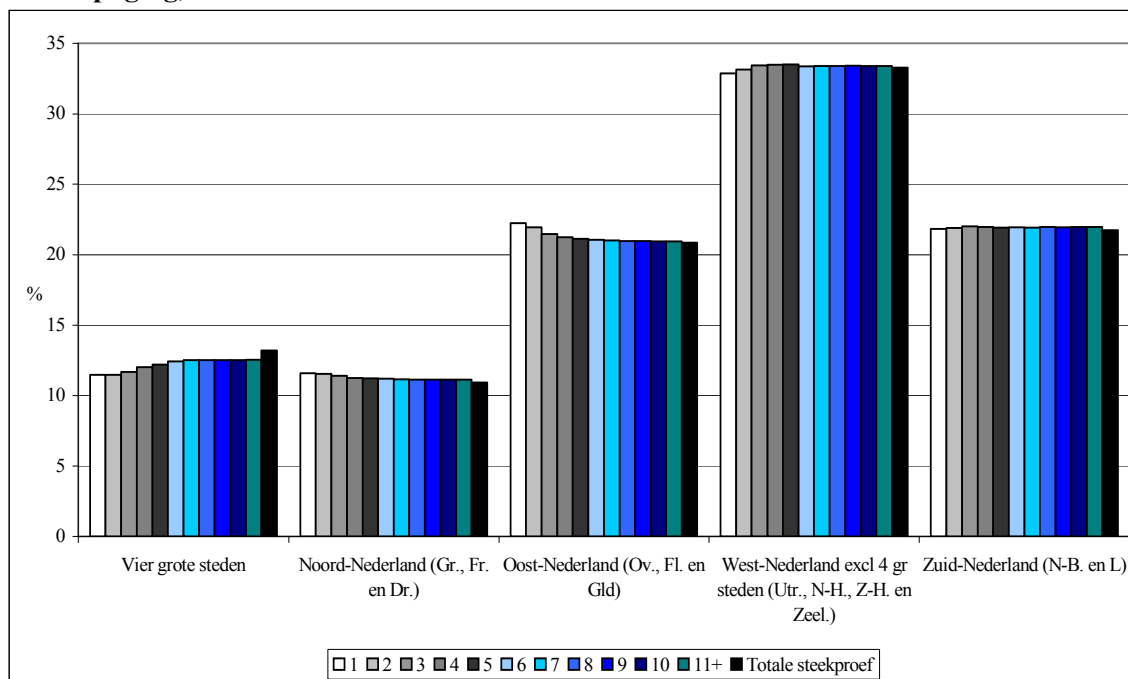
Bron: CBS

In de vier grote steden blijft de bereikbaarheid licht achter bij de rest van Nederland (figuur 4.2). Het percentage huishoudens in de vier grote steden neemt wel toe met extra contactpogingen. Na de zesde contactpoging verandert het aandeel bereikte huishoudens in de vier grote steden nog nauwelijks. Het aandeel huishoudens woonachtig in de vier grote steden onder alle bereikte

huishoudens is lager dan het aandeel in de totale steekproef. Ook in het AVO van 2003 was dat het geval (SCP, 2008, p. 17).

Figuur 4.2

Cumulatieve verdeling bereikte huishoudens over de landsdelen en vier grote steden na elke contactpoging, AVO 2007

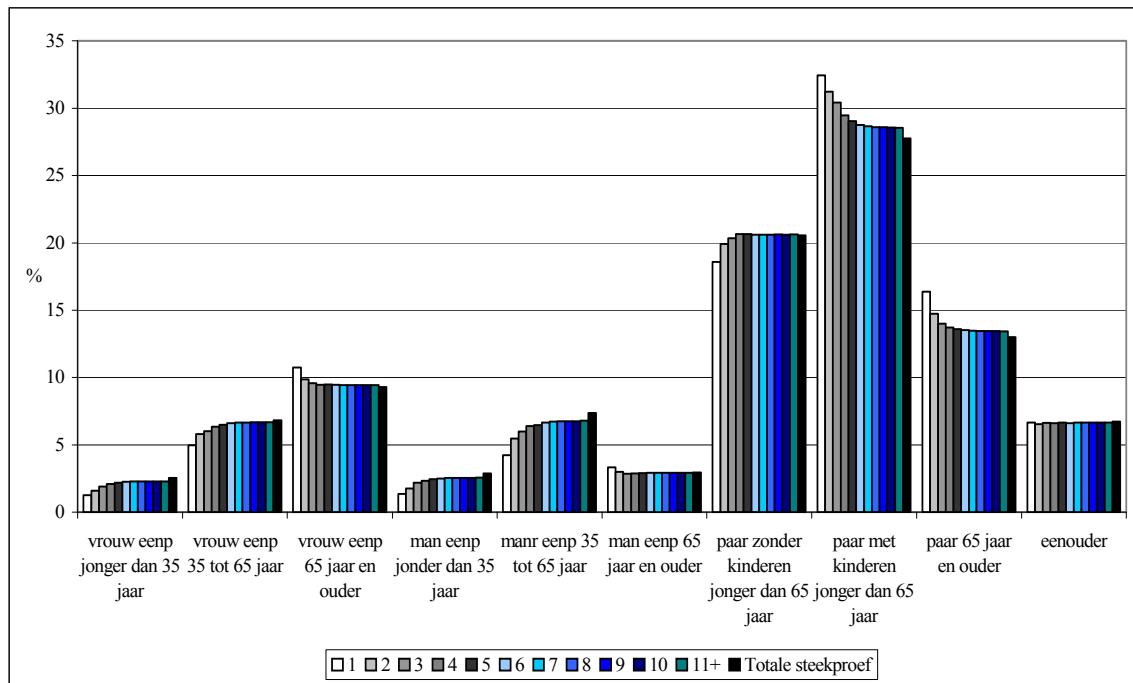

Bron: CBS

Eenpersoonshuishoudens jonger dan 65 jaar zijn moeilijker bereikbaar (figuur 4.3). Het aandeel verbetert aanzienlijk tot en met de eerste zes contactpogingen, maar het aandeel eenpersoonshuishoudens onder alle bereikte huishoudens blijft voor zowel mannen als vrouwen wat lager dan onder de gehele steekproef. Paren met kinderen en huishoudens met 65-plussers zijn licht oververtegenwoordigd bij de bereikte huishoudens. De verschillen tussen de verdeling van de huishoudenssamenstelling van de populatie en de bereikte huishoudens in de analyse van het AVO van 2003 was veel groter (SCP, 2008, p. 18). Dit zou kunnen samenhangen met het feit dat de bereikbaarheid daar is benaderd door alleen de respons als uitgangspunt te nemen, omdat voor het AVO van 2003 de huishoudenssamenstelling alleen bekend is voor de respons. Mogelijk speelt ook nog een rol een verschil in meting van de huishoudenssamenstelling in de enquête van het AVO van 2003 en de daar gebruikte populatiegegevens.

Figuur 4.3

Cumulatieve verdeling bereikte huishoudens naar type huishouden na elke contactpoging, AVO 2007

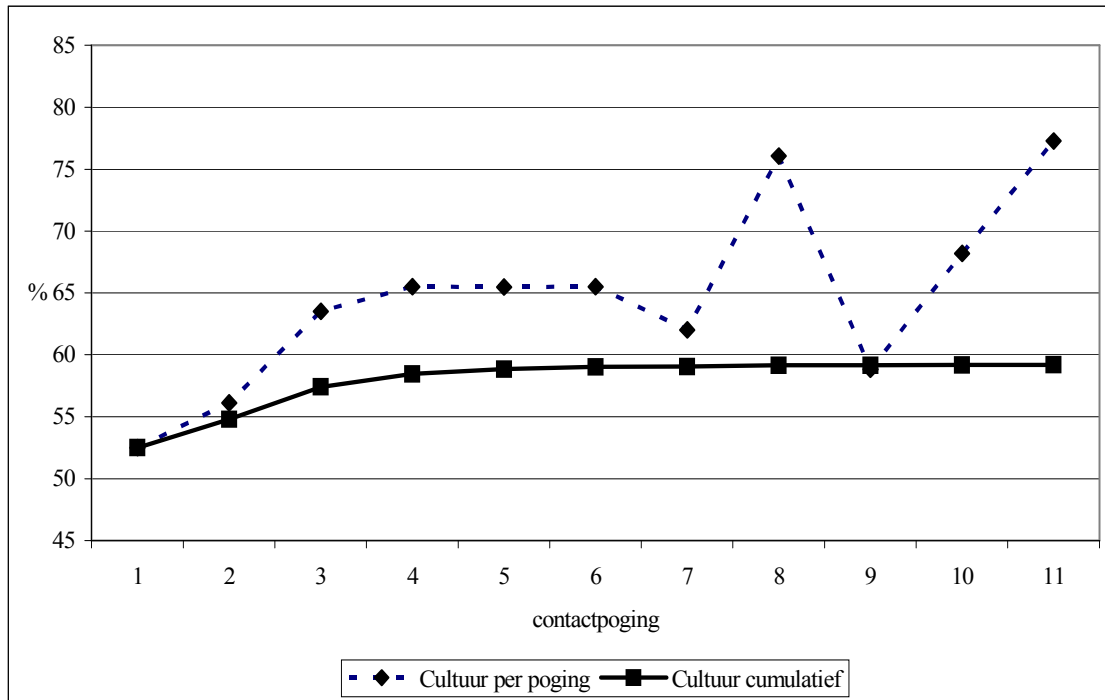

Bron: CBS

In figuur 4.4 is de bereikbaarheid met cultuurgebruik in verband gebracht, zoals waargenomen in de enquête. Bereikte huishoudens zijn hier dus beperkt tot de responderende huishoudens. Hieruit kan worden vastgesteld dat met elke contactpoging waarin respons plaats vindt, het cumulatieve aandeel van respondenten dat gebruik maakt van cultuurvoorzieningen, toeneemt. Na de vijfde contactpoging verandert het percentage cultuurgebruik nog nauwelijks. Een vergelijkbaar resultaat wordt gevonden in het AVO van 2003 (SCP, 2008, p. 19). De schommelingen van de percentages in de latere contactpogingen hangen samen met de relatief geringe aantallen respondenten, waarop zij zijn gebaseerd.

Figuur 4.4

Cultuurparticipatie¹ van personen van 16 jaar en ouder naar contactpoging waarin respons plaats vindt, aandeel per contactpoging en cumulatief aandeel na elke contactpoging, AVO 2007

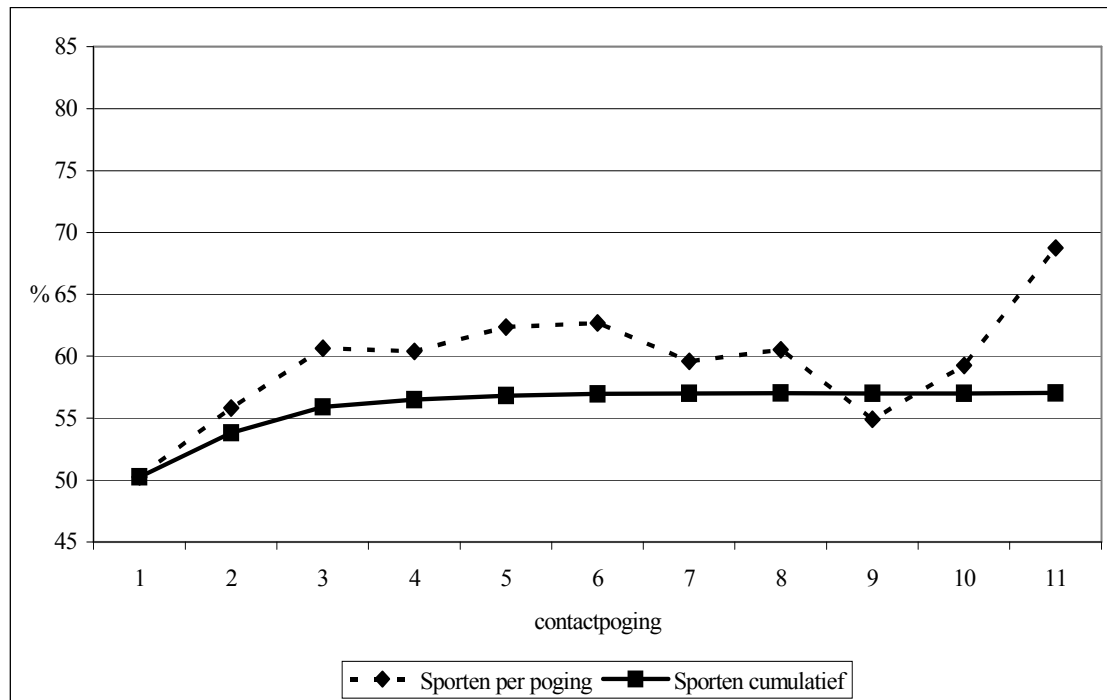
¹ Minimaal één activiteit (bezoek toneel, cabaret, muziek, bioscoop, museum etc.) meer dan één keer per jaar.

Bron: CBS

Eenzelfde patroon zien we bij het aandeel van respondenten dat sport (zie figuur 4.5). Het aandeel sporters van 6 jaar of ouder loopt op van 50 procent in de eerste contactpoging tot 57 procent voor het totaal. Ook hier hebben de extra respondenten die na de vijfde contactpoging pas hebben meegedaan, weinig invloed op het uiteindelijke aandeel sporters.

Figuur 4.5

Sportactiviteit¹ van personen van 6 jaar en ouder naar contactpoging waarin respons plaats vindt, aandeel per contactpoging en cumulatief aandeel na elke contactpoging, AVO 2007

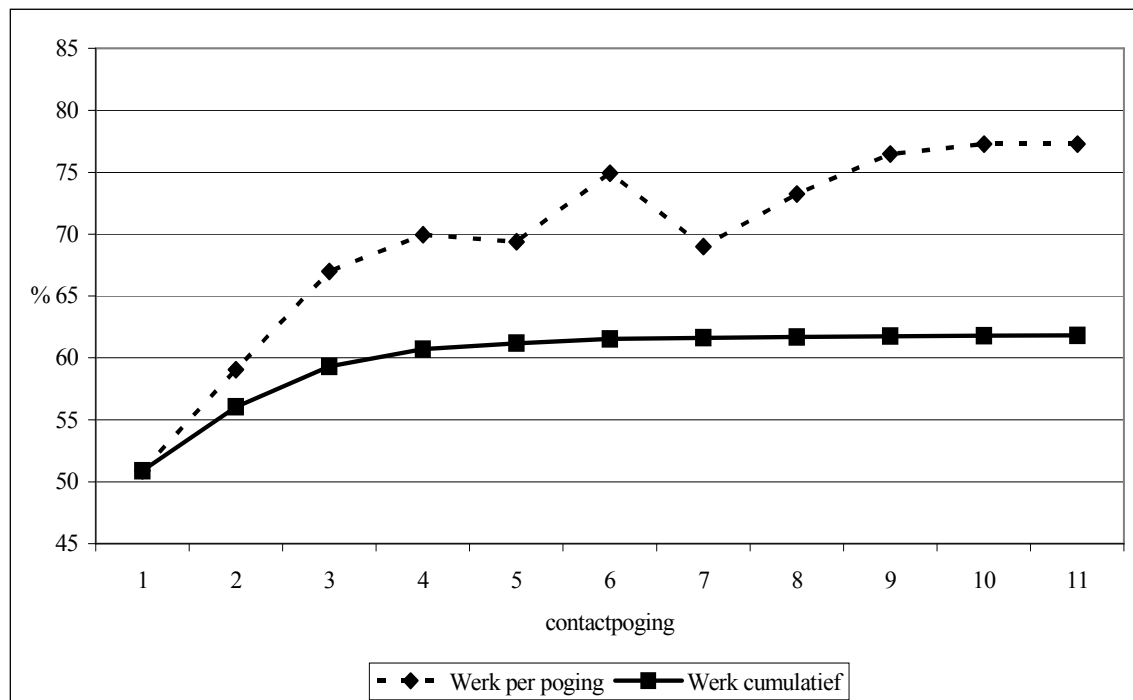
¹ Minstens maandelijks

Bron: CBS

Figuur 4.6 toont het verloop per contactpoging voor het aandeel werkenden, zoals waargenomen in de enquête. Onder respondenten die bij de eerste contactpoging responderen is het aandeel werkenden 51 procent, bij de tweede contactpoging 59 procent en zelfs 67 procent bij de derde contactpoging. Het cumulatieve percentage loopt op van 51 procent tot 62 procent in de 6^e contactpoging. Vanaf de zesde contactpoging verandert het cumulatieve percentage nog nauwelijks. De analyses van het AVO van 2003 tonen ook een stijgend cumulatief percentage werkenden per contactpoging, alleen is het verschil tussen de eerste drie contactpogingen minder groot dan in het AVO van 2007 (SCP, 2008, p. 19).

Figuur 4.6

Het hebben van werk¹ naar contactpoging waarin respons plaats vindt, aandeel per contactpoging en cumulatief aandeel na elke contactpoging, AVO 2007

¹ Zoals gerapporteerd in het AVO

Bron: CBS

4.2 Bereikbaarheid en coöperatie

Zowel de respons als weigeringen hangen samen met het moment van bereikbaarheid (tabel 4.1). Zo neemt het aandeel weigeringen toe naarmate huishoudens later zijn bereikt. Van de huishoudens waarmee in de eerste contactpoging contact werd gelegd, gaf 17 procent direct aan niet mee te willen werken aan een interview. Een deel weigert bij latere contactpogingen alsnog. Bij huishoudens die in de 5^e contactpoging werden bereikt wilde een kwart direct niet mee doen. Het totale aandeel weigeringen loopt op van 21 procent van de huishoudens die in de eerste contactpoging waren bereikt tot 31 procent van de huishoudens waarmee in de vijfde contactpoging voor het eerst contact werd gemaakt. Naarmate huishoudens later worden bereikt neemt ook het aandeel weigeringen toe. Ook in de nonresponsanalyse het AVO van 2003 werd dit verband gevonden (SCP, 2008, p. 20). Stoop (2005, p. 190) concludeert op basis van de resultaten van het AVO 1999 daarentegen dat er geen bewijs is dat huishoudens die later worden bereikt, minder bereid zijn om mee te werken. Het probleem in 1999 was veeleer dat er niet voldoende tijd over was in de veldwerkperiode om herbenaderingen te doen bij laat bereikte huishoudens. Aangezien er bij het

huidige onderzoek geen herbenaderingen zijn gedaan, is dit geen verklaring voor de gevonden relatie tussen late contacten en lagere coöperatie.

Er is nauwelijks verschil in het aandeel directe deelname (respons) tussen huishoudens die in verschillende contactpogingen voor het eerst werden bereikt. Wel is er verschil in de uiteindelijke respons. Van de huishoudens waarmee in de eerste contactpoging contact werd gemaakt, respondeerde uiteindelijk 72 procent, terwijl dat bij de huishoudens waarmee in de 5e contactpoging voor het eerst contact werd gemaakt 58 procent is.

Tabel 4.1

Bereikte huishoudens naar aandeel respons en weigering per contactpoging, AVO 2007

		Bereikt	Respons bij 1e contact	Weigering bij 1e contact	Respons totaal	Weigering totaal
Contactpoging						
Cramér's V			0,08 *** ¹	0,10 ***	0,10 ***	0,06 ***
		%				
Totaal		100	26	17	70	22
w.v.						
1		55	26	14	72	21
2		25	25	17	71	22
3		11	27	19	71	22
4		5	28	25	61	29
5		2	26	25	58	31

¹ *** waarden verschillen van elkaar volgens Chi²-test, p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05; ns waarden verschillen niet van elkaar

Bron: CBS

4.3 Reden weigering

In de responsanalyse van 2003 werd getracht een idee te krijgen van de redenen die mensen opgeven om niet mee te doen (SCP, 2008). Hiervoor werden door de interviewers per weigerend huishouden alle genoemde redenen genoteerd. In de CBS responsverantwoording wordt alleen de belangrijkste reden genoteerd. Tabel 4.2 toont een overzicht van de gegeven redenen voor het AVO van 2007. Ondanks de interviewersinstructie om toch te proberen een afspraak te maken als respondenten 'geen tijd' als reden opgeven, blijkt dat deze reden een van de meest voorkomende is. Daarnaast zijn 'geen interesse' en 'geen zin' veel voorkomende redenen om te weigeren. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat respondenten die argumenten van deze aard geven, zelden tot

deelname zijn over te halen (Becks, 2008). Datzelfde geldt voor andere argumenten die ‘intern’ gericht zijn, zoals ‘ik ben te oud’, of ‘persoonlijke problemen’.

Tabel 4.2
Belangrijkste reden om te weigeren, AVO 2007

Reden om te weigeren		
	%	x 1
Totaal	100	1970
Geen interesse	23	455
Geen tijd	16	322
Geen zin	9	181
Doet nooit mee	9	174
Persoonlijke problemen	8	161
Privacy / wil niemand binnen laten	5	99
Al te veel meegedaan / te veel onderzoeken	4	84
Gooit deur dicht	4	72
Vindt zichzelf te oud	3	63
Onderwerp van dit onderzoek	3	56
Slechte ervaringen	1	27
Bezorgd over anonimiteit	1	16
Overige redenen	7	140
Reden onbekend	6	120

Bron: CBS

De gegeven redenen van weigering blijken samen te hangen met achtergrondkenmerken (zie tabel 4.3). De reden ‘geen interesse’ is enigszins gelijk verdeeld. Alleen personen uit jonge huishoudens en mensen in huishoudens met de laagste inkomens geven minder vaak deze reden voor weigering. De reden ‘geen tijd’ differentieert sterk. Zo geven mensen in jonge huishoudens, in huishoudens met een niet-allochtone huishoudkern, in huishoudens met de hoogste inkomens, in huishoudens met werkenden en in huishoudens zonder uitkering vaker aan geen tijd te hebben om aan het onderzoek deel te nemen. Bij weigeraars in huishoudens met een 65-plusser in de huishoudkern speelt ‘geen tijd’ nauwelijks een rol bij weigering. Ouderen geven wel vaker ‘persoonlijke problemen’ en overige redenen als reden om niet mee te doen.

Met name mensen in jonge huishoudens geven vaker aan ‘geen zin’ te hebben in het onderzoek. Daarentegen geven jongeren minder vaak als reden ‘doet nooit mee’.

Tabel 4.3

Belangrijkste redenen om te weigeren naar enkele achtergrondkenmerken, AVO 2007

	Totaal	Geen interesse	Geen tijd	Geen zin	Doet nooit mee	Persoonlijke problemen	Overige redenen
	%	%					
Totaal	100	23	16	9	9	8	34
Leeftijd oudste lid huishoudkern							
jonger dan 30 jaar	100	19	29	16	3	5	27
30 tot 45 jaar	100	24	27	9	8	7	25
45 tot 64 jaar	100	24	16	10	10	8	32
65 jaar en ouder	100	22	5	6	9	10	48
Etnische samenstelling huishoudkern							
Autochtoon/gemengd	100	24	16	9	9	9	34
Allochtoon	100	20	21	8	9	5	38
Besteedbaar huishoudensinkomen 2006							
1e kwintiel (laagste inkomen)	100	18	11	10	9	9	44
2e kwintiel	100	27	11	7	9	9	37
3e kwintiel	100	22	16	10	11	9	32
4e kwintiel	100	25	19	10	9	7	29
5e kwintiel (hoogste inkomen)	100	23	24	8	6	6	32
Werkzamen huishoudkern							
Niemand van huishoudkern	100	23	6	7	9	11	44
Helft van huishoudkern	100	24	20	11	10	5	29
Alle leden huishoudkern	100	22	26	10	7	7	28
Uitkeringsontvangers huishoudkern							
Niemand van huishoudkern	100	23	18	9	9	8	34
Iemand van huishoudkern	100	26	10	8	10	11	36

Bron: CBS

4.4 Het meten van weerstand tegen deelname aan survey-onderzoek

In de nonresponsanalyse van het AVO van 2007 wordt het meten van correlaten van respons vergemakkelijkt door de mogelijkheid die het CBS heeft registerinformatie te koppelen voor zowel respondenten als nonrespondenten. In ander onderzoek heeft men deze mogelijkheid vaak niet en wordt bij nonresponsanalyses een toevlucht genomen tot andere methoden om iets te weten te komen van de nonrespondenten. Stoop (2005) beschrijft een aantal methoden om iets te weten te komen over weigeraars. Op de eerste plaats de redenen die mensen geven om te weigeren. Hoewel ook bovenstaande analyse laat zien dat die redenen wel enigszins samenhangen met de omstandigheden (bijvoorbeeld mensen die werken zeggen vaker geen tijd te hebben), toont Stoop aan dat gegeven redenen maar gedeeltelijk aangeven waarom mensen niet meedoen. De tweede methode is het doen van weigeringsconversie-onderzoek, waarvan Stoop uitgebreid verslag doet. Zij concludeert dat tijdelijke weigeraars echter niet lijken op de uiteindelijke weigeraars. Bovendien is de methode kostbaar en tijdsintensief. Een derde methode is de inschatting van de interviewer of een weigeraar in een volgende benadering eventueel wel mee wil doen. De resultaten van het AVO

van 1999 laten echter zien dat interviewers niet goed in staat zijn dat onderscheid te maken. Er was namelijk nauwelijks verschil in het percentage overgehaalde weigeraars tussen mensen die als ‘zeer onwaarschijnlijk’ werden geclassificeerd en ‘waarschijnlijk wel mogelijk’.

CBS- interviewers vullen na het behalen van een respons in hoeveel moeite ze hebben moeten doen om een respondent over te halen, op een schaal van 1 (‘helemaal geen moeite, kon meteen binnenkomen’) tot 5 (‘alle technieken en argumenten uit de kast’). Een analyse van de relatie tussen de antwoorden op deze vraag en de kenmerken van respondenten laat zien dat de inschatting ‘moeilijk over te halen’ een benadering kan zijn voor die mensen die uiteindelijk niet zijn overgehaald. Voor alle kenmerken worden significant hogere scores gegeven voor groepen die volgens de nonresponsanalyse minder coöperatief zijn. Interviewers zijn daarbij in staat om de moeite die ze moeten doen om een contact te leggen, te scheiden van hun oordeel over de moeite met overhalen. Zo wordt het overhalen van jongeren significant minder moeilijk beoordeeld dan het overhalen van ouderen.

5. Representativiteitsanalyse en weging

5.1 Representativiteitsanalyse

Gebaseerd op werk van Schouten, Cobben en Bethlehem (Schouten en Cobben, 2007, Bethlehem en Schouten, 2008) wordt sinds 2008 in Europees verband gewerkt aan de ontwikkeling van zogenaamde R-indicatoren. Het Representativity Indicators for Survey Quality project (RISQ), gefinancierd door het Europese 7th Framework Program (FP7), is een gezamenlijk onderzoeksprogramma van de Nationale Statistisch Instituten van Nederland, Noorwegen en Slovenië, en de universiteiten van Leuven en Southampton. De indicatoren meten de mate waarin de respondenten in een enquête lijken op de totale steekproef. Als dit het geval is, dan wordt de respons representatief genoemd.

Het RISQ-project onderscheidt R-indicatoren en partiële R-indicatoren. R-indicatoren hebben een waarde tussen nul en honderd, waarbij honderd aangeeft dat de steekproef volledig representatief is. Partiële indicatoren geven een waarde voor elke achtergrondvariabele en de categorieën van deze variabelen. Ze meten de bijdrage van de variabelen aan de afwijking van representativiteit. Wanneer een partiële indicator groot is, dan is de bijdrage aan de afwijking van representativiteit relatief groot. Partiële indicatoren kunnen ook negatief zijn en hebben geen boven- of ondergrens. Er wordt onderscheid gemaakt tussen onconditionele en conditionele partiële R-indicatoren. Onconditionele indicatoren zijn bivariate maten, terwijl conditionele R-indicatoren gecorrigeerd worden voor de bijdrage van andere achtergrondvariabelen die in het model zijn opgenomen. Partiële R-indicatoren kunnen goed gebruikt worden bij het monitoren van het veldwerk, aangezien ze via een simpele analyse snel aan kunnen geven welke groepen over- dan wel ondervertegenwoordigd zijn in de respons en daarmee meer of minder veldwerkinspanning nodig hebben. Voor een uitgebreide bespreking van de eigenschappen van partiële R-indicatoren zie Shlomo, Skinner, Schouten, Carolina en Morren (2009). Verdere informatie over R-indicatoren is te vinden op de website van het RISQ-project: www.r-indicators.eu.

Voor de analyse van de representativiteit van het AVO is niet alleen gekeken naar de representativiteit van het uiteindelijk responsresultaat, maar is ook gekeken naar representativiteit van verschillende stappen in het surveyproces. Er is onderscheid gemaakt tussen contactrepresentativiteit (in hoeverre wijken de huishoudens waarmee geen contact is gelegd af van de huishoudens waarmee wel contact is gelegd) en coöperatierepresentativiteit (gegeven dat contact is gelegd, in hoeverre wijken de huishoudens die niet mee willen doen af van de huishoudens die dat wel willen).

Daarnaast is berekend hoe de representativiteit van de respons van de boekjes zich verhoudt tot de respons van de CAPI-vragenlijst. Als laatste is de representativiteit van de totale respons van het CAPI-deel berekend en die van de uiteindelijke volledige respons op de schriftelijke vragenlijsten. Tabel 5.1 toont een overzicht van de R-indicatoren van deze maten. Tevens wordt getoond wat de maximale vertekening is, gegeven de R-indicator, het percentage contact, coöperatie, dan wel respons, en gegeven de aantallen contact, coöperatie en respons. De tabel toont dat met elke verdere stap in het proces, de representativiteit van de overblijvende steekproef afneemt. De R-indicator van contact is 87,9 procent, die van coöperatie van contact nog maar 83,1 procent. De R van de respons op het CAPI-deel is iets hoger, namelijk 84,9 procent, wat aangeeft dat in sommige groepen een lage coöperatie wordt gecompenseerd door een hoog contactpercentage. In de volgende stap vallen de huishoudens af die niet (volledig) responderen op de schriftelijke vragenlijsten. De kolom ‘respons boekjes ten opzichte van CAPI’ toont aan dat de uitval op dit onderdeel niet willekeurig is. In de bespreking van tabel 5.2 zal nader worden ingegaan op de groepen die op dit onderdeel met name uitvallen.

Over hoe goed of hoe slecht bepaalde waarden van de R-indicator zijn wordt binnen het RISQ-project nog uitvoerig gediscussieerd. In vergelijking met andere onderzoeken waarvoor de indicator is uitgerekend is de representativiteit van zowel de CAPI-respons als de respons van de schriftelijke vragenlijsten van het AVO2007 relatief hoog.

Tabel 5.1
Overall representativiteitsindicatoren van respons, contact en coöperatie, AVO 2007

	contact	coöperatie	respons	respons	respons
	CAPI	CAPI	CAPI	boekjes tov CAPI	boekjes
R	87,9	83,1	84,8	90,5	80,2
Percentage	95,4	72,6	69,3	90,3	61,6
Max Bias	6,3	11,6	11,0	5,2	16,2
N	8.525	6.186	6.186	5.658	5.658

Tabel 5.2 toont de partiële R-indicatoren van de achtergrondvariabelen die in de eerdere analyse ook aan bod zijn gekomen. De onconditionele resultaten geven aan in hoeverre elke achtergrondvariabele bijdraagt aan afwijking van representativiteit⁶. Als een variabele in de respons op dezelfde manier is vertegenwoordigd als in de steekproef, is de afwijking 0. Naarmate de partiële R hoger is, is de afwijking groter. Een positieve waarde betekent dat de groep is oververtegenwoor-

⁶ Voor de volledigheid zouden deze waarden vergezeld moeten worden van betrouwbaarheidsintervallen. Aangezien de traditionele nonresponsanalyse in hoofdstuk drie al een uitvoerig beeld geeft van de groepen die onder- dan wel zijn oververtegenwoordigd in de respons, is hiervan afgezien.

digd in de respons, een negatieve waarde dat de groep is ondervertegenwoordigd. De vet gedrukte waarden tonen de bijdrage van de variabele in totaal, de waarden van de categorieën tonen in hoeverre deze zijn onder- dan wel oververtegenwoordigd in de respons. De rechterhelft van de tabel toont multivariate resultaten, waarbij de bijdrage van de achtergrondvariabelen gecorrigeerd is voor de bijdrage van de andere variabelen. Die analyse toont of een gevonden afwijking al dan niet een artefact is van de afwijking van een correlerende variabele. Zo laat de onconditionele analyse zien dat eenpersoonshuishoudens flink zijn ondervertegenwoordigd bij zowel contact als coöperatie. De multivariate analyse laat zien dat de R-indicator voor eenpersoonshuishoudens bijna nul is, wat betekent dat eenpersoonshuishoudens weliswaar zijn ondervertegenwoordigd in de respons, maar dat dat door andere factoren wordt veroorzaakt.

De onconditionele analyse toont dat alle opgenomen achtergrondkenmerken een sterke relatie hebben met responsrepresentativiteit, waarbij etnische samenstelling van de huishoudkern het meest bijdraagt aan afwijking van een representatieve respons. Met name huishoudens met een huishoudkern die uitsluitend bestaat uit niet-westerse allochtonen zijn slecht vertegenwoordigd in de respons. Ook de soort woning, het percentage niet-westerse allochtonen in de buurt en het huishoudensinkomen hebben een sterke relatie. Multivariaat verandert de interpretatie niet veel. De etnische samenstelling van de huishoudkern blijkt nog steeds de sterkste relatie te hebben met representativiteit. Ook de soort woning blijft, enigszins verrassend, een sterke relatie hebben. Kennelijk heeft woning een aparte invloed die blijft bestaan als wordt gecontroleerd voor kenmerken die samenhangen met de soort woning, zoals inkomen, huishoudenssamenstelling en stedelijkheid. Mogelijk heeft deze onafhankelijke invloed te maken met de toegankelijkheid van sommige woningtypen. De invloed van huishoudenssamenstelling valt nagenoeg weg, wanneer wordt gecorrigeerd voor andere kenmerken. Ook de invloed van stedelijkheid wordt anders. Met name de bijdrage van ‘zeer sterk stedelijk’ valt weg gecontroleerd voor andere kenmerken. Deze resultaten komen in grote lijnen overeen met de resultaten van de ‘traditionele’ nonresponsanalyse in paragraaf drie.

Goed is te zien dat een lage bereikbaarheid in sommige gevallen wordt gecompenseerd door een hoge coöperatie (of vice versa), zodat de uiteindelijke verdeling in de respons minder afwijkt. Dit verschijnsel treedt bijvoorbeeld op bij huishoudens met het oudste lid in de huishoudkern in de leeftijdsklasse van 30 tot 45 jaar (lage contactkans, hoge coöperatiegraad) en 65-plussers (precies andersom), bij huishoudens met een huishoudkern zonder werk (hoge contactkans, lage coöperatie) en huishoudens waarvan de hele huishoudkern werkt (lage contactkans, hoge coöperatie).

De kolom ‘respons boekjes ten opzichte van CAPI’ laat zien of er groepen zijn die minder geneigd zijn de schriftelijke vragenlijsten in te vullen. Die blijken er inderdaad te zijn. Over het algemeen zijn het dezelfde groepen die ondervertegenwoordigd zijn in de CAPI-respons, die uitvallen bij de schriftelijke vragenlijsten. Wederom vallen etnische minderheden bovengemiddeld uit. Toch is er een aantal opvallende uitzonderingen. Zo zijn het vooral mensen met kinderen die de boekjes niet (volledig) willen invullen, waardoor de afwijking van representativiteit voor huishoudenssamenstelling minder is in de uiteindelijke respons, dan in de CAPI-respons. Andere afwijkingen van het patroon zijn bijvoorbeeld dat flatbewoners niet vaker dan anderen uitvallen bij het invullen van de boekjes en ook mensen zonder telefoonnummer zijn even bereid als ze eenmaal het CAPI-interview hebben afgelegd.

Tabel 5.2

Representativiteitsindicatoren van respons, contact en coöperatie¹, AVO 2007

Kenmerken	Onconditioneel					Conditioneel				
	Contact	Coöperatie	Respons	Respons		Contact	Coöperatie	Respons	Respons	
	CAPI	CAPI	CAPI	boekjes	boekjes	CAPI	CAPI	CAPI	boekjes	boekjes
				t.o.v. CAPI	t.o.v. boekjes				t.o.v. CAPI	t.o.v. boekjes
Soort woning	33,7	43,3	59,0	21,3	57,9	7,4	10,6	12,6	12,1	16,2
Eengezinswoning	15,3	23,0	31,1	20,6	34,4	2,7	1,6	3,0	5,8	7,7
Flat, etagewoning, appartement	-29,0	-26,2	-41,1	0,7	-40,9	2,5	0,9	3,5	2,3	6,7
Bejaardenwoning, aanleunwoning	3,3	1,4	2,8	-2,9	-1,4	0,1	0,2	0,3	1,9	0,6
Herenhuis, villa, bungalow	6,2	25,4	28,3	-0,3	22,2	0,1	5,7	5,4	1,3	2,1
Overig	3,4	4,0	4,9	-4,8	-1,3	0,1	2,8	3,8	3,5	9,3
Telefoonnummer bekend	20,1	27,0	36,5	7,9	32,8	6,3	8,2	10,8	1,4	9,3
Ja	15,7	24,6	32,1	5,3	28,9	2,3	3,5	6,0	0,1	4,4
Nee	-12,6	-11,2	-17,3	5,9	-15,4	1,7	3,3	5,7	0,1	4,2
Percentage niet-westerse alloctonen in de buurt	24,3	50,4	59,6	13,6	56,8	4,3	12,2	12,7	5,3	8,8
< 5%	12,9	30,6	35,7	6,8	32,4	0,5	5,7	6,2	0,9	2,9
5 tot 10%	-3,3	-3,1	-4,3	4,5	-2,2	0,3	2,5	2,7	0,3	1,7
10 tot 20%	-6,0	-5,4	-7,8	3,4	-6,6	0,1	1,2	1,2	0,3	0,6
20 tot 40%	-8,4	-20,3	-24,6	5,5	-20,7	0,2	3,5	3,7	1,0	1,3
40% of meer	-17,5	-33,9	-40,0	-8,8	-41,2	0,7	2,0	2,5	0,3	1,4
Etnische samenstelling huishoudkern	21,0	65,2	71,9	29,4	78,2	6,2	24,9	25,3	13,2	28,8
Autochtoon	5,9	24,8	26,3	16,1	28,8	1,4	21,1	21,9	6,2	28,7
Gemengd autochtoon-westers	5,2	12,9	16,0	0,6	13,5	0,1	1,8	2,0	0,5	1,6
Gemengd autochtoon-niet westers	-2,7	3,7	2,9	-1,8	0,0	0,6	0,4	0,4	0,7	0,8
Niet-westers	-16,0	-51,9	-56,7	-24,1	-64,7	0,8	22,7	22,9	8,5	33,6
Gemengd niet westers-westers	1,0	-6,8	-6,3	3,5	-4,4	0,1	1,3	1,1	0,3	0,7
Westers	-10,7	-26,6	-31,0	-3,1	-30,0	0,9	14,6	16,0	1,3	17,6
Besteedbaar huishoudensinkomen 2006	21,4	50,4	60,8	9,1	54,8	6,6	13,3	15,3	2,2	14,7
1e kwintiel (laagste inkomen)	-14,0	-29,5	-35,6	1,7	-31,9	0,7	3,8	4,1	0,0	3,8
2e kwintiel	-10,5	-18,4	-24,9	2,2	-23,2	1,2	4,6	7,5	0,1	7,1
3e kwintiel	4,5	2,8	5,6	4,4	5,8	1,6	3,0	4,5	0,0	4,2
4e kwintiel	7,5	21,7	24,9	7,4	24,6	0,6	3,1	3,8	0,2	4,0
5e kwintiel (hoogste inkomen)	8,7	29,2	34,1	0,7	28,4	0,2	3,0	3,6	0,1	2,6
Werkzamen huishoudkern	13,6	29,4	22,6	12,8	24,5	5,0	6,6	6,8	1,5	6,2
Niemand van huishoudkern	6,6	-17,2	-13,5	-2,0	-15,1	1,2	0,3	0,3	0,1	0,2
Helft van huishoudkern	6,6	-1,8	2,4	-0,4	1,3	0,2	2,6	3,0	0,1	2,4
Alle leden huishoudkern	-9,9	23,8	18,0	12,7	19,3	1,1	1,5	1,4	0,1	1,2
Uitkeringsontvangers huishoudkern	11,9	30,1	31,7	9,2	31,7	2,2	3,2	2,0	1,5	3,1
Niemand van huishoudkern	0,0	15,6	14,9	8,8	14,8	0,2	0,3	0,1	0,1	0,3
Helft van huishoudkern	8,1	-6,7	-1,4	0,3	-3,0	0,3	0,7	0,3	0,1	0,6
Alle leden huishoudkern	-8,7	-24,8	-27,9	-2,6	-27,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Huishoudensamenstelling	29,2	33,1	49,0	25,6	40,3	5,1	6,0	9,2	15,4	2,7
Eenpersoonshuishouden	-22,0	-19,4	-32,2	13,0	-24,2	0,1	0,2	0,5	2,5	0,2
Partners, geen kinderen	8,0	7,5	12,3	15,2	19,0	1,4	1,9	4,4	10,1	0,2
Partners, met kinderen	16,6	25,4	34,3	-10,1	21,7	0,9	1,2	3,0	7,4	0,1
Eenouder	-5,5	-4,4	-6,2	-12,3	-14,5	0,2	0,3	0,6	3,7	0,2
Geslachtssamenstelling huishouden	34,2	31,4	49,4	10,2	42,8	6,3	2,8	6,4	1,0	6,5
Man(nen)	-26,7	-15,4	-30,4	9,3	-24,6	1,9	0,4	2,3	0,1	2,4
Gemengd	19,1	23,8	34,4	3,7	30,3	0,6	0,1	0,4	0,0	0,3
Vrouw(en)	-9,6	-13,5	-18,5	2,0	-17,7	1,4	0,3	1,5	0,0	1,6
Leeftijd oudste lid huishoudkern	28,0	10,9	20,0	9,9	16,0	10,7	4,4	3,7	4,7	2,4
jonger dan 30 jaar	-21,0	-5,1	-16,4	5,8	-11,9	1,7	1,2	0,2	0,2	0,2
30 tot 45 jaar	-11,3	6,4	1,0	5,3	0,7	3,4	0,3	0,4	0,2	0,2
45 tot 64 jaar	6,4	7,0	10,3	5,9	10,4	4,4	0,4	0,4	0,8	0,1
65 jaar en ouder	13,3	-1,6	5,0	-1,0	2,1	2,0	0,1	0,3	0,9	0,0
Stedelijkheid	27,5	31,8	42,5	10,5	41,9	10,5	6,8	6,4	3,5	8,0
Zeer sterk (>=2500 omgevings-adressen/km2)	-22,3	-19,8	-29,3	-3,0	-29,7	2,5	0,1	0,1	0,2	0,2
Sterk (1500 tot 2500 omgevings-adressen/km2)	1,2	-2,5	-1,7	5,6	-0,1	1,9	0,2	0,2	0,1	0,3
Matig (1000 tot 1500 omgevings-adressen/km2)	-1,0	8,1	6,2	3,8	5,1	2,4	0,1	0,6	0,3	1,2
Weinig (500 tot 1000 omgevings-adressen/km2)	14,0	10,9	17,6	4,5	16,3	4,0	1,5	0,5	0,1	0,6
Niet (<500 omgevings-adressen/km2)	7,7	20,7	24,4	5,9	24,1	0,2	2,6	2,6	0,6	3,9

¹ De multivariate analyse (conditioneel) toont niet de richting van de afwijking. Zie hiervoor de bivariate verdeling (onconditioneel).

Bron: CBS

5.2 Weging

Het AVO van 2007 is opgehoogd naar een aantal achtergrondkenmerken (Boonstra en Van Berkel, 2008). Het gaat daarbij om (combinaties van) geslacht, leeftijd, burgerlijke staat, herkomst-groepering, stedelijkheid en provincie. Voor de in paragraaf 4 gepresenteerde doelvariabelen cultuurparticipatie, sportactiviteiten en het hebben van betaald werk is de invloed van deze weging nagegaan (tabel 5.3). Alleen de verdeling van de variabele sportactiviteiten verschilt na weging significant van de verdeling vóór weging. De schatting na weging valt namelijk buiten de betrouwbaarheidsgrenzen van de schatting vóór weging.

Tabel 5.3

Aandeel cultuurparticipatie¹, sportactiviteiten en het hebben van betaald werk, voor en na weging, AVO 2007

Kenmerken	Voor weging		Na weging	
		Betrouwbaarheidsmarges		
		Ondergrens	Bovengrens	
Totaal	% 100			100
Cultuurparticipatie 16 jaar en ouder				
Geen participatie	40,8	39,9	41,7	40,0
Wel participatie	59,2	58,3	60,1	60,0
Sportactiviteiten 6 jaar en ouder				
Minder dan 1 keer per maand	43,0	42,2	43,8	44,5
Minimaal maandelijks	57,0	56,2	57,8	55,5
Het hebben van betaald werk 16 jaar en ouder				
Ja	38,2	37,3	39,1	39,0
Nee	61,8	60,9	62,7	61,0

¹ Minimaal één activiteit (bezoek toneel, cabaret, muziek, bioscoop, museum etc.) meer dan één keer per jaar

Bron: CBS

Uit de nonresponsanalyse komt naar voren dat met name de variabelen huishoudensinkomen en de soort woning samenhangen met respons, maar niet in het weegmodel zijn opgenomen. Om te kunnen wegen zijn integrale gegevens nodig, enerzijds om aan ieder steekproefelement het betreffende kenmerk toe te voegen, anderzijds om populatieverdelingen te berekenen. De variabele ‘soort woning’ is in het AVO van 2007 waargenomen door de interviewers en is niet integraal beschikbaar. Opname in het weegmodel lijkt daarom vooralsnog niet mogelijk.

Ten tijde van de uitvoering van het AVO 2007 waren nog geen integrale gegevens over het huishoudensinkomen beschikbaar. Inmiddels zijn wel integrale gegevens over het huishoudensinkomen beschikbaar, waarmee weging naar deze variabele in de toekomst mogelijk is.

Gegevens over de samenstelling van het huishouden op 1 januari van een jaar zijn ook integraal beschikbaar. Gezien de geringe invloed van deze variabele op responscijfers, wanneer gecorrigeerd wordt voor andere kenmerken, lijkt opname in het weegmodel vooralsnog niet nodig.

6. Conclusies

In deze nota is een nonresponsanalyse beschreven van het Aanvullend Voorzieningen Onderzoek van 2007, waarvan het veldwerk is uitgevoerd door het CBS. Door middel van bivariate en multivariate analyses en een analyse van de representativiteit werd een overzicht gegeven van de groepen die door hun responsgedrag meer of minder in de uiteindelijke respons zijn vertegenwoordigd. De resultaten werden vergeleken met die van eerdere AVO onderzoeken en met bevindingen uit de literatuur.

De respons bij het AVO 2007 was vergelijkbaar met die van AVO 2003 en 1999, maar is op een andere manier tot stand gekomen. Niet alleen werden uitgezette adressen in één maand afgewerkt, zonder heruitzet van noncontacten en adressen waar mensen tijdelijk niet in staat waren om mee te doen, maar ook werd niet getracht mensen over te halen die eenmaal hadden geweigerd. Desondanks was de coöperatieratio zowel in het CAPI-deel als het schriftelijk deel hoger dan bij het AVO van 2003. Een aantal invloeden dragen bij aan dit resultaat. Zo zijn in 2007 onconditionele incentives gebruikt voor het CAPI-deel, in plaats van incentives achteraf zoals in 2003. Onderzoeken door Nationale Statistische Instituten (NSI) hebben over het algemeen een hogere respons dan die van marktonderzoeksbureaus (Groves en Cooper, 1998). Ook de grondige training en jarenlange ervaring van de meeste CBS- interviewers zou hierbij een rol kunnen hebben gespeeld. Een kostbare en tijdsintensieve weigeringsconversie was hierdoor niet noodzakelijk.

De nonresponsanalyse werd uitgevoerd door alle steekproefeenheden te koppelen aan registerinformatie die het CBS tot haar beschikking heeft. Zo was bijvoorbeeld ook voor niet-responderende huishoudens informatie bekend over etnische achtergrond, huishoudenssamenstelling, werksituatie, ontvangen uitkeringen en leeftijd. In eerdere analyses werd informatie over noncontacten afgeleid uit het verschil tussen huishoudens waar snel contact mee werd gemaakt en huishoudens die pas na veel moeite bereikt werden. Informatie over huishoudens die niet participeerden werd afgeleid aan de hand van de kenmerken van huishoudens die pas in tweede instantie meededen, na een weigeringsconversie. Voor een deel zijn de conclusies van beide methoden gelijk. Voor een ander deel worden in dit rapport andere conclusies getrokken. Dit kan mogelijk het gevolg zijn van verschillen tussen voorlopige weigeraars en uiteindelijke weigeraars die in de eerdere methode niet aan het licht kwamen. Stoop (2005) concludeert dat er geen bewijs is voor een continuüm van onwil: kenmerken van hardnekkige weigeraars zijn niet af te leiden van kenmerken van mensen die wel zijn over te halen. Het kan ook het resultaat zijn van verschillen in het proces van enquêteren. In de nonresponsanalyse van 2003 (SCP, 2008, p. 7) werd geconcludeerd

dat met betrekking tot overgehaalde huishoudens weinig resultaten van 1999 konden worden geproduceerd, omdat in 1999 vooral veel aandacht werd besteed aan het overhalen van randstedelingen.

De multivariate analyses tonen aan dat met de gebruikte achtergrondkenmerken een redelijke fit wordt gevonden voor het verklaren van noncontacten. Coöperatie kan alleen worden voorspeld indien ‘taalproblemen’ en ‘tijdelijk niet in staat zijn mee te doen’ als noncoöperatie worden gezien. Als gerekend wordt met een maat van coöperatie die deze twee factoren uitsluit, blijkt dat coöperatie nauwelijks te voorspellen is met de gebruikte achtergrondkenmerken. Dit heeft implicaties voor de inrichting van het veldwerk. Het is aan te bevelen een zo laag mogelijk percentage noncontacten te realiseren. Het voorspelbare verschil in noncontact tussen groepen is een potentiële bron van vertekening. Ook ander onderzoek toont aan dat met name noncontacten vertekenen (Lynn, Clarke, Martin en Sturgis, 2002). Ook het selectief uitvallen van mensen die niet in staat zijn om mee te doen door taalproblemen of ziekte, is een bron van vertekening, omdat deze mensen mogelijk een verschillend beroep zullen doen op voorzieningen. Vertekening door noncoöperatie is bij het AVO van 2007 niet aangetoond. De enige variabele die voorzieningengebruik meet voor zowel responderende als niet responderende huishoudens, ontvangen uitkeringen, bleek in multivariate analyses geen samenhang te vertonen met coöperatie. Dit is een indicatie dat het AVO succesvol kan worden gewogen met de beschikbare kenmerken. Desondanks zijn er verbeteringen van het weegmodel mogelijk. Met name gaat het om het toevoegen van de variabele huishoudensinkomen, die ten tijde van het onderzoek niet integraal beschikbaar was

7. Referenties

- AAPOR (2006). Standard Definitions: Final Dispositions of Case Codes and Outcome Rates for Surveys. 4th edition.. Discussion paper Kansas: AAPOR, The American Association for Public Opinion Research.
- Arts, C.H. en Hoogteijling, E.M.J. (2002). Het Sociaal Statistisch Bestand 1998 en 1999. Sociaal-economische Maandstatistiek 2000-12, blz. 13-21
- Becks (2008). Don't take "NO" for an answer. Het effect van het introductiegedeelte in telefonische surveys. Heerlen, Hogeschool Zuyd, Bsc. scriptie.
- Bethlehem, J. en Schouten, B. (2004). Nonresponse Analysis of the Integrated Survey on Living Conditions (POLS). Discussion paper 04001, Statistics Netherlands. Available at www.cbs.nl/NR/rdonlyres/D0EED1C3-7255-4858-9EE6-718629EAE31/0/discussionpaper04004.
- Bethlehem, J. en Schouten, B. (2008). Representativity Indicators for Survey Quality (RISQ), Description of Work, 7th Framework Programme (FP7) of the European Union, available at www.r-indicator.eu.
- Blom, A.G. (2008). Measuring Nonresponse Cross-Nationally. Essex: ISER working paper series 2008-41.
- Blom, A.G. , Lynn, P. en Jäckle, A. (2008). Understanding Cross-National Differences in Unit Non-Response; the Role of Contact Data. Essex: ISER working paper series 2008-01.
- Boonstra, H.J.H. en Van Berkel, C.A.M. (2008), Weging Aanvullend Voorzieningengebruik Onderzoek 2007, BPA nr. DMH-2008-04-18-HBTA, CBS, Heerlen.
- Campanelli, P. Sturgis, P., & Purdon, S. (1997). Can you hear me knocking: an investigation into the impact of interviewers on survey response rates. London: The Survey Methods Centre at SCPR.
- Cialdini, R. B. (2001) Influence. Science and practice. Boston: Allyn and Bacon.
- Cobben, F. (2009). Nonresponse in Sample Surveys. Methods for Analysis and Adjustment. PhD Thesis, University of Amsterdam,.
- Durrant, G., en Steele, F. (2007). Multilevel modelling of refusal and noncontact nonresponse in household surveys: Evidence from six UK government studies. S3ri working paper m07-11, University of Southampton.
- Lynn, P., Clarke, P., Martin, J., en Sturgis, P. (2002). The effects of extended interviewer efforts on nonresponse bias. In Groves, R.M., Dillman, D.A., Eltinge, J.L., and Little, R.J.A. (Eds.), Survey Nonresponse, blz. 135-147.
- Schouten, B. en Cobben, F. (2007). R-indexes for the comparison of different fieldwork strategies and data collection modes, Discussion paper 07002, CBS, Voorburg, available at www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/research/discussionpapers/archief/2007
- Shlomo, N., Skinner, C., Schouten, B., Carolina, T. en Morren, M. (2009). Partial Indicators for Representative Response, Work Package 5, Deliverable 4, RISQ Project, 7th Framework Programme (FP7) of the European Union, available at www.r-indicator.eu.

- Singer, E. (2002). The use of incentives to reduce nonresponse in household surveys. In Groves, R.M., Dillman, D.A., Eltinge, J.L., and Little, R.J.A. (Eds.), *Survey Nonresponse* (pp. 163-178).
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2008). *Vergelijking van nonrespons bij het AVO in 1999 en 2003*. Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Stoop, I.A.L. (2005). *The hunt for the last respondent. Nonresponse in sample surveys*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wetzels, W., Schmeets, J.J.G., Brakel, van den, J. and R. Feskens, 2008. Impact of Prepaid Incentives in Face-To-Face Surveys: A Large Scale Experiment with Postage Stamps. *International Journal of Public Opinion Research* 20 (4), blz. 507-516.

Bijlage 1. Steekproef- en bezoekenverantwoording

Vraagteksten en schema's vragenlijst

versie 2.3

ingangsdatum januari 2008

Vrtgang

U wilt een bezoek of een telefonisch contact(poging) verantwoorden.

Hebt u met dit bezoek of telefonisch contact adres afgehandeld of gaat het om een tussenresultaat?

2. Tussenresultaat, geen afspraak	[B]
3. Tussenresultaat, afspraak gemaakt	[C]
4. Adres afgehandeld	[D]

Opmerking

Noteer hier nuttige zaken die u op het openingsscherm wilt laten verschijnen.

Indien niets te melden druk <ENTER>.

Voer tekst in van maximaal 50 tekens.

Eindresult_1

Eindresultaat

>> Indien geen van de codes van toepassing is toets 97 voor meer codes. <<

1. (Respons)	[Voltooid]
2. Weigering	[Weiger]
3. Geen contact met OP/te enquêteren personen	[NoContact]
4. Geen gelegenheid tijdens veldwerkperiode	[GeenGeleg]
5. Taalbarrière	[Taalbarr]
6. (\$1 OP verhuisd binnen Nederland
Code 97 indien naar buitenland of naar instelling/tehuis)	[Verhuisd]
7. N.v.t.: geen van bovenstaande codes van toepassing	[NVT]

Moeite

Hoeveel moeite hebt u moeten doen om de respondent over te halen om mee te doen? Uitgedrukt op een schaal van

1 tot 5, waarbij 1 betekent 'helemaal geen moeite, mocht meteen binnenkomen' en 5 betekent 'heb alle overhaal-technieken en argumenten in de strijd moeten werpen'?

Reden_weig

Wat was de belangrijkste reden om te weigeren?

1. Privacy / wil niemand binnen laten	[Privacy]
2. Bezorgd over anonimiteit	[Geheimh]
3. Slechte ervaringen	[Ervaring]
4. Geen tijd	[GeenTyd]
5. Persoonlijke problemen	[PersProb]
6. Onderwerp van dit onderzoek	[Onderw]
7. Vindt zichzelf te oud	[Te Oud]
8. Geen interesse	[GnInteres]
9. Geen zin	[GeenZin]
10. Doet nooit mee	[NooitMee]
11. Al te veel meegedaan / te veel onderzoeken	[TeVeel]
12. Gooit deur dicht / telefoon op de haak	[DeurDicht]
13. Reden onbekend	[Onbekend]
14. Overig	[Overig]

RednNoC1

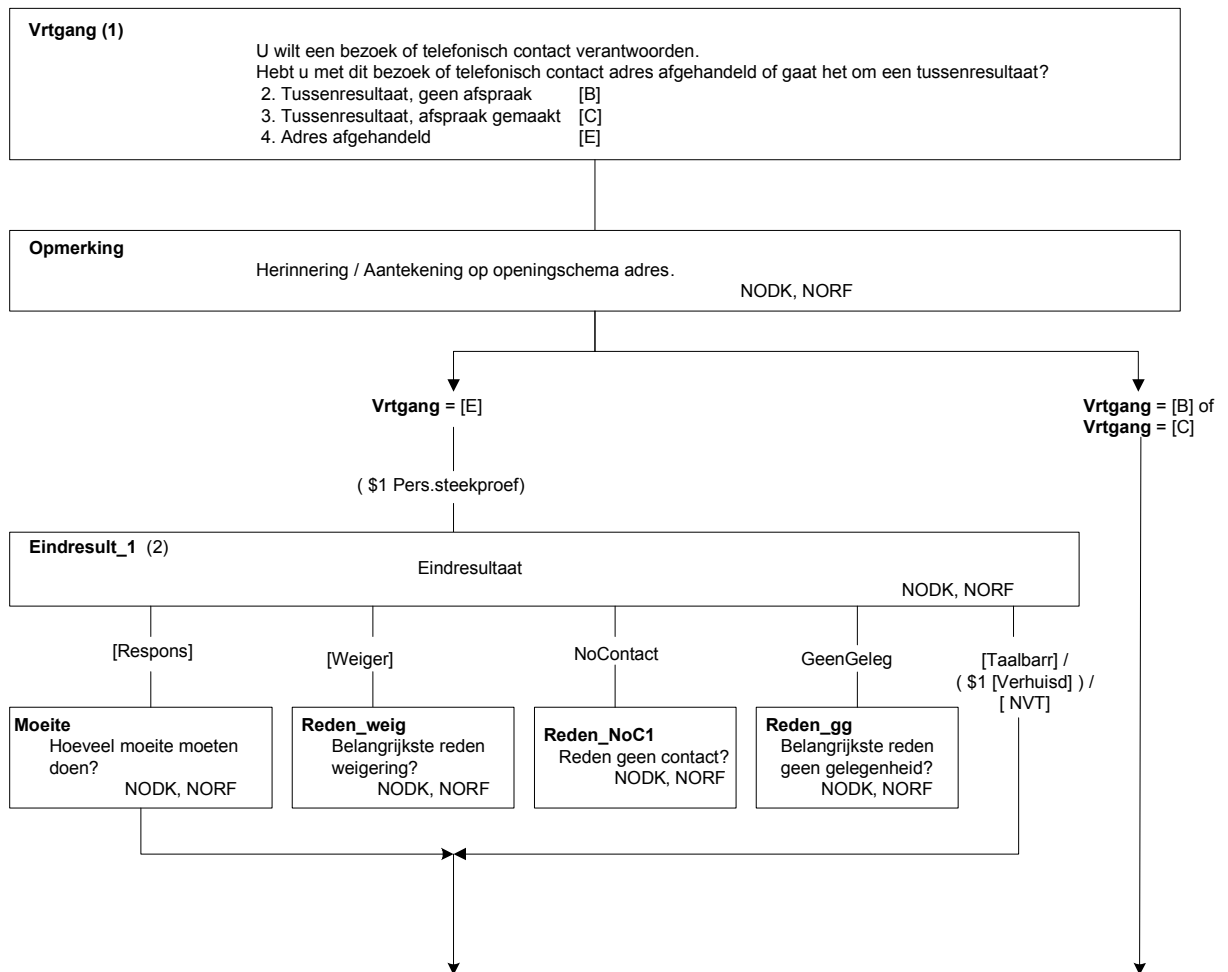
Wat was de reden voor 'geen contact'?

1. Niemand thuis / werd niet open gedaan	[NiemTh]
2. Afspraak niet nagekomen	[AfsprWeg]
3. Geen toegang mogelijk	[GnToegan]
4. (Tel) Geen gehoor	[GnGehoor]
5. (Tel) In gesprek	[InGespr]
6. (Tel) Voicemail	[VoiceM]
7. Helpdesk heeft gebeld	[Helpdesk]
8. Andere reden	[Anders]

Reden_gg

Wat was de belangrijkste reden voor 'geen gelegenheid'?

1. Ziek, te zwak e.d.	[Ziek]
2. Langdurige afwezigheid (vakantie, ziekenhuis, zakenreis)	[LangAfw]
3. Te weinig tijd over voor afspraak	[GeenTyd]
4. Overig	[Overig]

- 1) Het antwoordveld van de vraag Vrtgang wordt telkens leeggemaakt als het AdminBlok opnieuw wordt opgestart of als de vraag Meer met 'ja' wordt beantwoord. De historie wordt vastgehouden in de berekende variabele Voortgang.
- 2) Er is sprake van een respons als een van tevoren vastgestelde vraag in de vragenlijst is beantwoord. De variabele StartInt geeft dit aan (StartInt = Ja). Als StartInt = Ja dan wordt het eindresultaat automatisch 'Respons'. De vraag Eindresult_1 wordt in dat geval niet gesteld.

WaaromAf

Het interview is voortijdig afgebroken. Wat was de belangrijkste reden daarvan?

1. Bij nader inzien taalbarrière	[Taal]
2. Respondent vond het te moeilijk	[Moeilijk]
3. Respondent vond het te lang	[Lang]
4. Respondent vond het te persoonlijk / intiem	[Intiem]
5. Veiligheidsredenen	[Veiligh]
6. Andere reden	[Anders]
7. N.v.t., interview niet afgebroken	[NVT]

Wie_weig

Door wie werd geweigerd?

1. (\$1 Door OP zelf)	[OPZelf]
2. Door iemand (\$1 anders) binnen het huishouden	[LidHH]
3. Door iemand buiten het huishouden	[BuitenHH]

Wie_gg

Van wie 'geen gelegenheid' gehoord?

4. (\$1 Van OP zelf)	[OPZelf]
5. Van iemand (\$1 anders) binnen het huishouden	[LidHH]
6. Van iemand buiten het huishouden	[BuitenHH]

Eindresult_2A

Eindresultaat (vervolg)

1. Adres onvindbaar / bestaat niet	[Onvindb]
2. In aanbouw, afgebroken, sloopwoning	[AanbAfbr]
3. Geen woonadres (fabriek, school, kantoor e.d.)	[NwWoonAdr]
4. Vermoedelijk woonadres, maar leegstaand / tijdelijk onbewoond	[Leegst]

Eindresult_2P

Eindresultaat (vervolg)

1. OP / Huishouden onbekend / onvindbaar	[Onvindb]
2. OP / Huishouden overleden	[Overled]
3. OP / Huishouden verhuisd naar buitenland	[VerhBuit]
4. OP / Huishouden naar instelling of tehuis binnen Nederland	[NaarInst]

TelNrMee

Had u de beschikking over een telefoonnummer dat door het CBS was meegeleverd met het enquêtemateriaal?

1. Ja	[Ja]
2. Nee	[Nee]

CorrectI

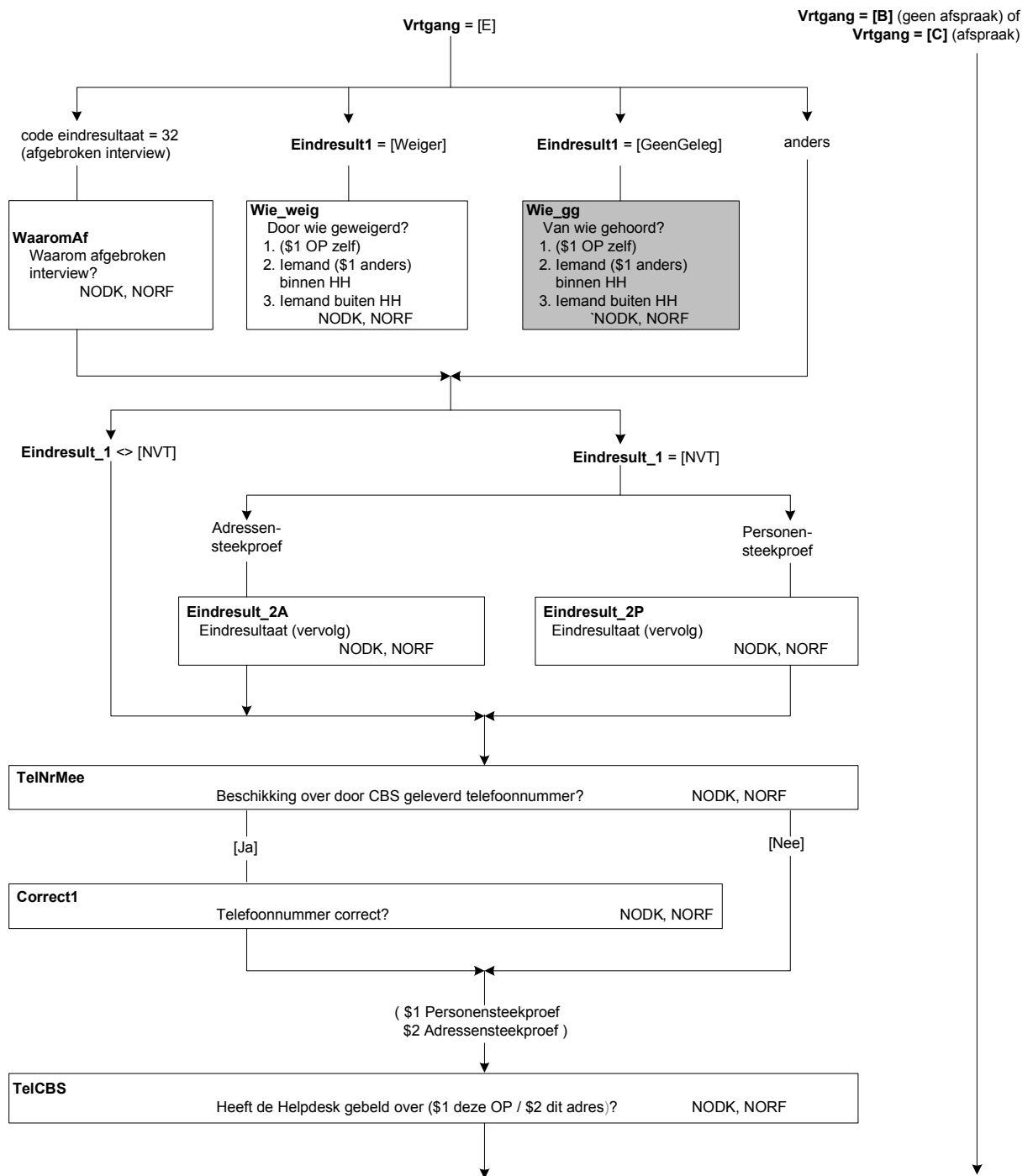
Was dit telefoonnummer correct?

1. Ja	[Ja]
2. Nee	[Nee]
3. Onbekend, geen gebruik van gemaakt	[Onbek]

TelCBS

Heeft de Helpdesk u gebeld over (\$1 deze OP / \$2 dit adres)?

1. Nee	[Nee]
2. Ja, vanwege een te maken afspraak	[Afspraak]
3. Ja, vanwege een weigering	[Weiger]
4. Ja, vanwege een andere non responsreden	[AndNR]

Woning

Soort woning:

1. Eengezinswoning	[EenGezin]
2. Flat, etagewoning, appartement	[Flat]
3. Bejaardenwoning, aanleunwoning	[Bejaard]
4. Herenhuis, villa, bungalow	[Villa]
5. Boerderij of tuinderswoning	[Boerdery]
6. Woning met winkel, kantoor-, bedrijfs- of praktijkruimte	[Winkel]
7. Recreatie- of vakantiewoning	[Recreatie]
8. Woonwagen, caravan	[Caravan]
9. Woonschip	[WnSchip]

Intercom

Heeft de woning een intercom?

1. Ja	[Ja]
2. Nee	[Nee]

Bezoekt

Moet er voor dit adres nog een bezoek of een telefonische contact(poging) worden verantwoord?

1. Ja	[Ja]
2. Nee	[Nee]

BezTel

Wilt u een bezoek of een telefonisch contact(poging) verantwoorden?

1. Bezoek	[Bezoek]
2. Telefonisch contact(poging)	[TelCon]

Datum_1

Wanneer was het (\$3 bezoek / \$4 telefonisch contact dat u wilt verantwoorden?)

1. Vandaag	[Vandaag]
2. Gisteren	[Gisteren]
3. Andere dag	[AndDag]

Datum

Vul de datum in van het (\$3 bezoek / \$4 telefonisch contact).

Tijd

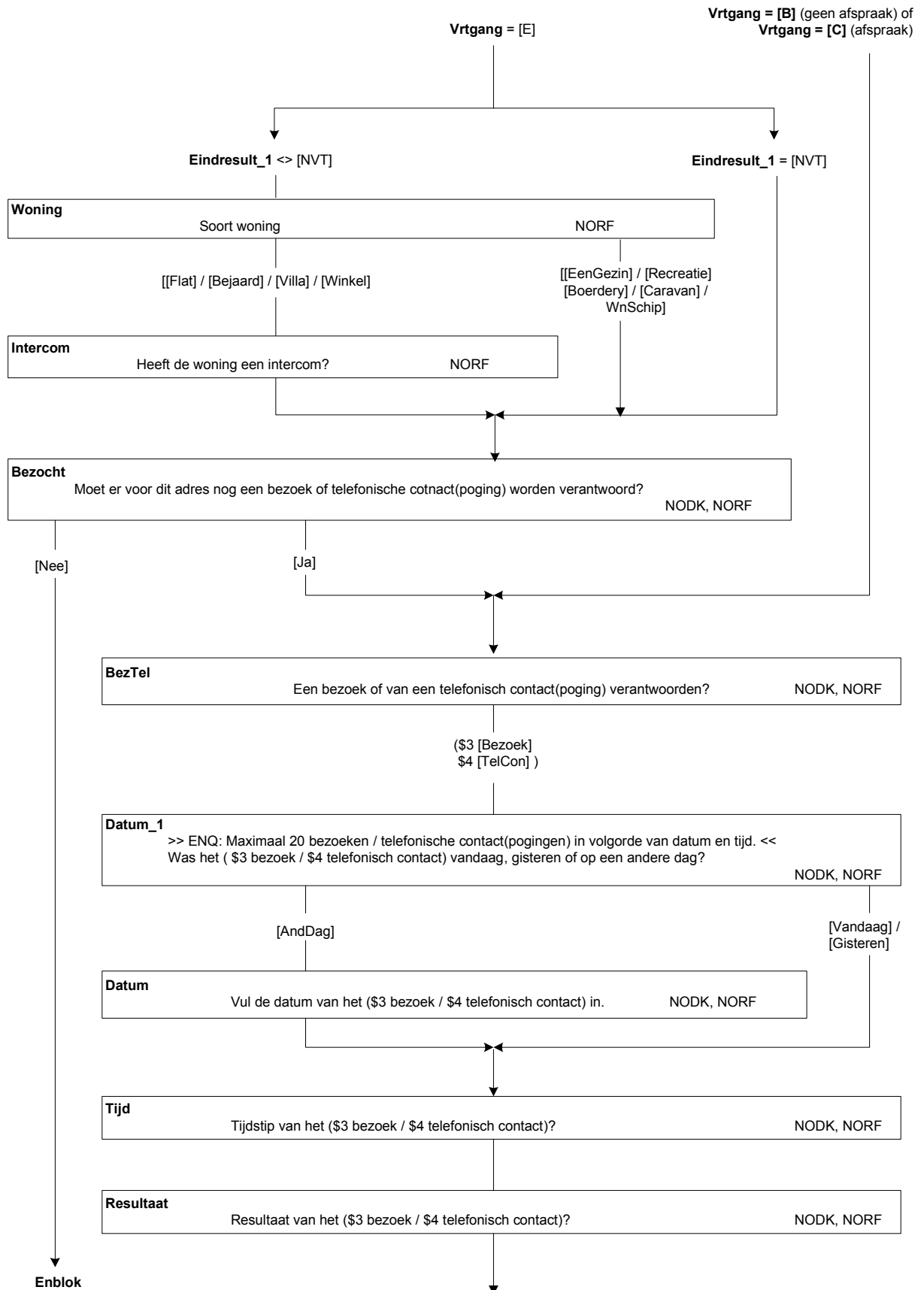
Tijdstip van het (\$3 bezoek / \$4 telefonisch contact?)

1. Voor 12 uur	[T_12]
2. Tussen 12-17 uur	[T12-17]
3. Tussen 17-19 uur	[T17-19]
4. Tussen 19-21 uur	[T19-21]
5. Na 21 uur	[T21]

Resultaat

Wat is het tussenresultaat van het (\$3 bezoek / \$4 telefonisch contact?)

1. Contact met huishouden, geen interview, geen afspraak	[ConGnInt]
2. Contact met huishouden, afspraak gemaakt	[Afspraak]
3. Contact met iemand anders (bijv. burens, nieuwe bewoners)	[Buren]
4. GEEN contact	[NonContac]
5. N.v.t., (\$3 bezoek / \$4 telefonisch contact) betreft eindbezoek	[NVT_Eind]
6. N.v.t., (\$3 bezoek / \$4 telefonisch contact) betreft begeleidingsbezoek Budgetonderzoek	[NVT_BO]

TotStand

Hebt u bij dit bezoek direct contact gehad aan deur of (eerst) via intercom?

1. Aan de deur	[AanDeur]
2. (Eerst) via intercom	[Intercom]

WieWie

Hebt u voor dit telefonisch contact de respondent gebeld of heeft de respondent u gebeld?

1. Zelf respondent gebeld	[TelInterv]
2. Respondent heeft gebeld	[TelResp]

RednNoC2

Wat was de reden voor geen contact?

1. (\$3 Niemand thuis / werd niet open gedaan)	[NiemTh]
2. (\$3 Afspraak niet nagekomen)	[AfsprWeg]
3. (\$3 Geen toegang mogelijk)	[GnToegan]
4. (\$4 Geen gehoor)	[GnGehoor]
5. (\$4 In gesprek)	[InGespr]
6. (\$4 Voicemail)	[VoiceM]
7. Andere reden	[Anders]

Meer

Wilt u nog een bezoek of telefonisch contact(poging) verantwoorden?

1. Ja	[Ja]
2. Nee	[Nee]

Akkoord

Bezoeken / telefonische contact(poging)en in chronologische volgorde. Akkoord?

1. Ja	[Ja]
2. Nee	[Nee]

